

זה הספר

ויצבור יוסף

תוכו רצוף דרנשים ורמזים הנחמדים מזהב ומפז רב; מעשה ידי אומן.
צנצנת המן. גדול אדוננו ירב: אשר היה נאח דורש עת בעתו. ומרי שכת
בשבתו בהתאסף ראשי עם רב גדולים וקטנים. נערים עם זקנים. באים לשמוע
שמעתתיה דרב: בדמשק עיר מולדתו. ובמצרים מקום שבתו. חולקים כבוד
לרב זכה וזכה את חרבים. וכל מעשיו בספר נכתבים. סמרא דיוסף: נברא
רכא הוא נמר ומכר והבין דבר סתוך דבר. ויהי ה' את יוסף: אף תוא היה
מפריש פוש'ה. מתוקים לחיך כצינא ודבשא. ויסצא יוסף: ויאמר אלקמה נא
ואספתו. בעומרים. ומה שהנני ה' אשית בין חסדרים. וילקט יוסף: ואחר
נגש יוסף ויצבור אותם אמרים מפי סופרים ומפי מפרים הכי קרא שמו
ויצבור יוסף:

נדפס

תוכביא פעהים ירושלים

ברפוס הר"ר. שמואל הלוי צומערמאן חי"ו

דרוש א' לשבה"ג.

דרשהיהו פה עיה"ק ירישלים היבביא בבהכ"ג
הגדילה דמיידכה לייביו ויעיא ח' הדרש
ניסן שנה תרע"ד שנה טיבה
ומבורכת לפ"ק.

איתא בש"ר מיכתי וקחי לכם לאן הה"ד יבבו
כל פסל בשעה שאמ"ל הקב"ה למשה לשמוע
הפסח אמ"ל משה רבין העולם היאך אני יכול לעשות
אי אחי יודע שהלאן אלשיהן של מזרים הן שנאמר הן
יבבו אחי תיעבד מזרים ולא יסקלינו אמ"ל הקב"ה
חיך אין ישראל יולאין מאן עד שיבטחי אלהי מזרים
לעויהם שאידיע להם שאין אלהי העב"ם גלים וכן מליט
שמה שגאיתו הלילה הכה בכוריהם של מזרים ובו
בלילה שחכו ישראל פסחיהם ואלו יבבו המזרים רואים
בכוריהם כרוגים ואלהיהן שחוטים ולא היי יולין
לעשות כלום שנאמר ומזרים מקברים אחי אשר הכה ה'
בהם כל בכיר ובאלהיהם עשה ה' שפטים הוי יבבו כל
עובדי פסל עכ"ל :

ישתבת הבורא ויתעלה היוצר היא הולר
הוא הבורא

בראשית ברא אלהים את השמים. יכל נבאס יאה הארץ
חבל ומלואה והארץ רחבת ידים. וישבת מכל מלאכתו
ויברך אלהים את יום השביעי מנה אחי אפי"ס. ויקרם
אוחו קדוש יאמר לו שקדוהו שמים. ויומא כהאידנא רבו
יתורה השמחת ביה בלאח ישראל ממזרים ושימאו על
הג"ם ביום ההיה יסקוד ה' על נבא המזרים מיכתי יקחי לכם
א"ס

א"כ זה לבית אביה מלר"ס. מן אז יהלכה קנה שם
 סיב גדול שמי ב"האל יקראו בית ישראל את שמי
שבת הגדולה מוכתר בנימיסו בעדו עדיים. וכמ"ס
 המיר ומרן ז"ל סי' ת"ל שבת שלפני הפסח קורין איתו
 שבת הגדול מפני שנס אנפשה בו וכו' יכל המס' ז"ל כמה
 ראו כן תמיה דלמה שנס נתייחס על יום השבת ולא על
 יום עשירי בחדש. וישר למה נקרא שבת הגדול ולא שבת
 שנס יכל אחד לדרבו פנה לתח טעם לזה :

ור"מ יתי להרב חיים עמרם ז"ל בס' מטעם המלך
 ח"ב הגד"מ בס' רפ"ד שני"ט לשבת בהק'
 מ"ס ה' פתח סאיהל ז"ל טעם מברז"ל גדול השונה
 אמן יותר מהמברך לפי שהוא העד הב' והמברך היא
 עד הראשון ופני היא העיקר שט"י יתקיים דברי הראשון
 שהיו ב' עדים ולכן הוא גדול מהמברך עכ"ל. וידוע מ"ס
 במס' חגיגה ד"ג את פ' האמרת היום וכתיב וה' האמירך
 היום אמ"ל הקב"ה לישראל אחס עשייתו חטיבה אחת
 בעולם ואני אעשה אחס חטיבה אחת בעולם אחס
 עשייתו חטיבה אחת בעולם דכתיב שמו ישראל ה'
 אלסיני ה' אחד ואני אעשה אחס חטיבה אחת בעולם
 דכתיב ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ ע"כ וכתבו
 החס' ז"ל אמרינן במד' ג' מעידים זה על זה הקב"ה
 וישראל והשבת סקב"ה וישראל מעידים על השבת שהוא
 יום מניחה ישראל והשבת מעידים על הקב"ה שהוא אחד.
 הקב"ה והשבת מעידים על ישראל שהם יחידים באימות
 וכי' יפ"ש יהקשו רבני אשכנז ז"ל דמה היה קשה להחוס'
 עד שהביאו מ"ס במד' יתרלו דהוקשה להחוס' על מ"ס
 בש"ס שהקב"ה וישראל דוקא הם מעידין זל"ו והלא
 חיישינן לגומלין וכדמין בפ"ד דדמאי שלי אינו מתוקן
 ואל חברי מהיקן אינס נאמנים דחיישינן לגומלין לכן
 הביאו המד' שאמרו ג' מעידין זע"ו דכתלחא לא חיישינן
 לגומלין שכל שנים מעידין על אחד והערות שרירא
 יקיימת והנה בשבת בראשית לא היה מי שיעיד עליה
 רק ה' לבדו יהיה היתה מסויימת בימים וכן הקב"ה לא
 היה מי שיעיד עליו רק בשבת אבל השתח בפסח זה
 שהיה מקחו מבפסח ולקחו ישראל הטלה הפסל דידהו
 ומשט ידיהם מע"ו כמש"ל ע"פ מישכו וקחו לכס לאן
 תשט ידיכס מע"ו וקחו לכס לאן וכו' והורו שאין אלוה
 מבלעדי ה' מעתה הא איכא חרי סהדי על השבת
 נסיב ונס על ה' שהוא גדול אלפינו דבחד סהדא לאו
 מילחא ולא סגי לא כן שבת זו לכן ראוי להקרא בשמו
שבת הגדולה ואף שהיו ישראל קודם לכן שוכחין
 במלית מרע"ה כידוע מ"מ כיון שהיו עפ"י פסילי עדות

הם וכן שבת הגדול כלפי מעלה שהיא יחיד באחרותו
 ית"ש ויופתק יותר במ"ס ה' פתח סאיהל ז"ל על
 מש"ל גדול העונה אמן יותר מהמברך וכאמור לעיל
 זמ"ד ז"ל :

א"ש"ר בזה פי' ה' בירך ילחק ברכה ז"ל בפ' וילך כיו'
 הפסוקים על עמך יערימו סוד ויתיעלו על
 לפינך אמרו לכו וגכחידס מנוי ולא יזכר שם ישראל עוד
 כי נועטו לב יחדו עליך ברית יכרותו וי"ל דמה היא
 העורמה שמושים בסיד עי"ל מ"ס ויתיעלו על לפונך
 מה הוא הדבר אשר היה לפון אלל ה' והם מתיעלים
 עליו עי"ל דבסחילה אמר על עמך יערימו סיד שכל
 דעתם יעלתם הוא על ישראל כמ"ס אמרו לכו וגכחידס
 מנוי וכו' יאח"כ אמר עליך ברית יכרותו משמע דלחס
 היא על ה' :

אמנם עפ"י ה' יבואו הכתובים היטב יהוא דיש לדעת
 דלמה כאשר ידיתם של שינאי ישראל תקופח
 קודם כל נזרינ עליהם לבטל מהם את השבת והלא
 כשהם מתעסקין במשא ומתן הם מרזיחים וכמ"ס במס'
 מנילה די"ו פעם אחת גזרה מלכות על ישראל שלא
 ישמרו שבת וכו' הלך ר' ראובן בן איסטרוכלי וכו' אמ"ל
 מי שיס לו אייב יעני או יעשיר אח"ל יעני אח"ל לא
 יעשו מלאכה בשבת כדי שיענו אח"ל טובות ויבטלוה
 ח"כ מאי אהניח להו בגזירה זו שיבטלו מהם את השבת
 אלא לפי שהם יודעים דשלישה מעידים זע"ו הקב"ה
 והשבת וישראל ועדותם קיימת ולא חיישינן לגומלין לכן
 נזורים לבטל מהם את השבת וישארו שנים יאין עדותם
 עדות דחיישינן לגומלין וידוע מ"ס במס' שבת ד"י אמ"ל
 למשה מתנה טיבה יש לי בבית גזוי ושבת שמה ואני
 מבקש ליתנה לישראל לך והיריעס וכו' הרי בהשבת
 היתה לפונה בבית גזוי ית' מעתה זכי כיו' הפ' על
 עמך יערימו סוד ר"ל שאוה"ע כבר ידעו זה הסיד בט"י
 עדות השבת מתאמת עדות הקב"ה על ישראל שהם גוי
 אחד ועדות ישראל על הקב"ה שהוא אחד דהיו ג' מעידים
 זע"ו ולא חיישינן לגומלין לכן מה הם עושין יפיעלו לבטל
 מהם השבת ז"ל ויתיעלו על לפונך ר"ל לבטל מהם
 השבת שהיה לפון בבית ננויך וכי תימא מאי איהנייא להו
 בזה לז"א אמרו לכו וגכחידס מנוי ר"ל כיון שאנחנו
 מונעים אותם מלשמור את השבת בזה נכחידס מנוי
 ר"ל מה שהקב"ה מעיד עליהם שהם גוי אחד בארץ
 תהיה בטילה מאיליה דכיון שישארו ב' מעידים זל"ו אינס
 נאמנים דחיישינן לגומלין וכוה ולא יזכר שם ישראל עוד
 מ"ס ומי כעמך כישראל גוי אחד בארץ ועל זה היה
 דיאג

דואג דוד מאד ואמר מארי דעלמא הפר עלתם יקלקל מחשבותם כי עלתם לא על ישראל דוקא אלא כי נטעו לב יחדו עליך בריח יכרותו ר"ל דגם עדות ישראל שמעידים עליך שאתה הוא אחד לפי דעתם היתה בטלה ח"ו כיון דהווי מרי דקא משהדי להדרי חונס נאמנים דייחשיון לנומלין לכן אותה אנטו מבקשים שחפר עלתם ומחשבותם למען שמך :

וַבַּאָוֹא פי' כחיד"א ז"ל ברא"ד בדרך הלוי דידוע שאין האומה נופלת עד שהשר שלה נופל מלמעלה כמ"ס יפקוד ה' על לבא המרוס במרוס ועל מלכי האדמה באדמה ופי' מהרח"א הזקן ז"ל דר"ל שבהיות השר למעלה בתוקף גדולתו ועולת מעלתו ה' ישבור גחין טויו ותפארתו והיה כאין כמי שמלינו במלרים שהיו עובדים למזל בלה ששליטתו בחדש ניסן ובט"ו זו שהיא חוקפו של חדש כרע נפל שבי"ד בניסן שחטו בטלה להודות שבו בפרק שהוא בתוקף גדולתו היה למס ו"ש יפקוד ה' על לבא המרוס במרוס ר"ל בזמן שהיא ברוס המעלות :

אִיכָבֵד השחא בעשור לחדש שישראל נובלי בטלה אליה של מלרים וקשריהי בכרעי המיטיה ינדע ה' משפט עשה בשר של מעלה בהיותו רם ינישא יידע כל ישראל שעברה גדולתו וגשפחה ממלכתו וט"כ איש מלרי לא יחרן את לשינו ויהי לנס ועל כי יוס העשור היה בו בפרק בסנה קבעו לקרותו **שַׁבַּת** והגדול שכ העלם ליום הגדול יהקדוש וגם היא רמו כי נשבת ונחטל הגדול שבשרי מעלה שהיה מזל טלה ומה"ע לא קראיהי הייס הגדול אלא שבת הגדול לרמו על שביחתי ונטולו של השר הגדיל זת"ד ז"ל :

אָבֵר עדיין היה קיים לכן כאשר אמר ה' למשה דבר אל בני ישראל וישבו ייחזו לפני פי החירות וכו' ויעשי כן מה כתיב בתריה ופרעה הקריב וישאו כנ"י את עיניהם והנה מלרים נוסע אחריהם ויראי מאד וכו' וקשה הלא על מנת כן חזרו כדי שירדפו מלרים אחריהם וארו"ל וה"ד רש"י ז"ל דמ"ש ויעשו כן להניד שכן ששמעו לקול משה ולא אמרו היאך נתקרב אל רודפנו אנו נריכים לברוח אלא אמרו אין לנו אלא דברי כן עמרים א"כ אין עתה ויראי מאד וילעקי כנ"י אל ה' אלא הוא הדבר שראו שהשר של מלרים עדיין קיים והוא שנוסע אחריהם ולכן אמר מלרים נוסע אחריהם ולא אמר פרעה נוסע אחריהם כמ"ס ופרעה הקריב גם לא אמר המלריים נוסעים אחריהם אלא ר"ל שהשר של מלרים היא שניסע ורודף אחריהם לכן ייראי מאד :

וַיִּצְבֹּר שאמר והנה מלרים נוסע אחריהם ילא אמר רידף אחריהם כמ"ס יירדפי מלרים פי' ה' תירח מכה סופר ז"ל והוא כי כשם שיש בלדיקים כנריכים סעד לחינוכס כמ"ס בנה את האלהים התהלך נח שהיה לריך סעד לחינוכו ויש גדולים מהם שאינם לריכים סעד לחינוכס כמ"ס גבי אברהם התהלך לפני שהיא היה הולך לבני הכנינה ולא היה לריך סעד להימני כן היא להבדיל בטימאה יש מהם כנריכים סעד מהטימאה להימכס ויש שאינם לריכים סעד ממנה ימתלכים מטלמס לפני העומאה יבמדרינה " היי המלריים שהטימאס והשר שלהם היה נוסע אחריהם יהמה לפני וישראל לא היי אז בקדושה במדרינה זו שאינם לריכים סעד להימכס שהרי כתיב זה' הולך לפניו יומס בעמיד ענן לכחותם הדרך ולילה בעמוד אש לכאיר להם הרי שהיי לריכים שהשכינה הטיה מהלכת לפניו ילא היי זה לעימת זה ולכן היה קשה להם מאד לעמוד בפני המלריים לכן ויראו מאד וילעקי כנ"י אל ה' ויאמר ה' אל משה מה הלעק אלי דבר אל כנ"י ויטעו יאתה דרכ אה מטך יטו' ויבואו כנ"י בחך היס ביבשה וימסרו נפשם כנויי ה' כמי שעשה נחשין כן עמינדז שקפן חחילה למיס וע"י זכית זה חנדל מעלתם ילא יהיו לריכים סעד לחינוכס שהיה השכינה הילכה לפניו וכאשר הסכימו וקבלו לעשות כן מה כתיב ויסע מלאך האלהים ההולך לפני מחנה ישראל וילך מאחריהם ייסע עמיד הענן מפניהם יילך מאחריהם זת"ד ז"ל :

וַיִּנְרָא לי דמהאי טעמא לא אמרו שירה בלחם ממלרים כי אם אחר שנקרע היס לפי שער עתה היה השר של מלרים קיים ומשבו במא יכהוק ילא יוכלו לו או שיבטין ויקטרג עליהם כמו שהיה וכמש"ל שבא עיזא השר של מלריים וטען מה אלי עע"ז יכו' אבל ליאחר בשלו מן ה"ס יבס כאשר וירא ישראל את מלרים מה על שפת היס וארו"ל שראו שר מלרים מת או אמרו שירה :

עוֹד אפי' לתח טעם אחר שלא אמרו שירה בלחם ממלרים שכל זמן שהמלריים היו בחיים היו מפחדים ישרא שמא ירדפי אחריהם ייחזירום להשתעבד בהם כמ"ס מה זאת עשינו כי שלחנו את ישראל מעבדנו לפי שהגזירה היחה שישתעבדו במלרים דוקא כמ"ס האר"י ז"ל ע"פ כי נר יהיה ירטך בחרץ לא להם ר"ל שחינה של המשעבדים בהם וזה חינו כי אם במלרים כמ"ס ויוקן יוסף את כל ארמת מלרים לפרעה וכו' וכתיב זאת העם העביר איתו לערים יכו' אבל השתא שראו את המלריים מחיס

מחיס על שפה היס ואין עוד מי שיסתעבר בהם אז אמרו
שירה :

אֲנִי אֶפֶס לֵאמֹר טַעַם אַחַר שְׁלֹחַ אִמְרוּ שִׁירָה בְּלֶאֱחֹס
מַמְלֵכִים לְפִי שִׁילִיחַס מַמְלָכִים הִיחָה בְּזוֹכֹת הַאֲבוֹת
כְּדַכְתִּיב וְאִרְאֶה אֶל אֲבֵרָהָם וְכוּ' וְכַתִּיב וְגַם אֲנִי שָׁמַעְתִּי
אֶת גְּאֻלַּת בְּנֵי וְאִזְכֹּר אֶת בְּרִיתִי ר' לְ הַבְּרִית שֶׁכָּרַחְתִּי
עִם הָאֲבוֹת לִכְן אִמְרוּ לְבִנְיָאֵי אֲנִי ה' וְכוּ' וְמִי שֶׁעוֹשִׂין לוֹ
גַם בְּזוֹכֹת אַחֵרִים אֵין רְאוּי לֵאמֹר שִׁירָה כְּמִשׁוֹל טַעַם
שֶׁלֹּחַ אִמְרָ חֻקֵּיהֶם שִׁירָה בְּמַפְלַת סִנְחַרִּיב לְפִי שְׁאֲמַל הַקִּבְיָה
יִגְמַתִּי כֵּל הַעִיר הַזֹּאת לְהוֹשִׁיעָה לְמַעַנִי יִלְמַעַן דּוֹד עַבְדִּי
עִינֵי מִשׁוֹל דְּמִי שֶׁעִשְׂיִן לוֹ גַם בְּזוֹכֹת אַחֵרִים אִינִי רוֹאֶה
בְּמַפְלַת חֵיבִי כְּמִי שֶׁמְלִיטֵי בְּלוֹט שְׁמִיחַל בְּזוֹכֹת אֲבֵרָהָם
כְּדַכְתִּיב יִיכָר אֱלֹהִים אֶת אֲבֵרָהָם יִשְׁלַח אֶת לִיט מִחוּךְ
הַהַפְּיָה וְכוּ' וְלִכְן אֲמַל אֶל אֵל תְּכַיֵּב אַחֲרָיִךְ וְכוּ' יִהְיֶה נְמִי
כְּבִילֹאֵי מַלְאָכִים וְנַעֲשֶׂה לָהֶם גַם בְּזוֹכֹת הָאֲבוֹת כְּלִטְיֵי יִחַס
לֹא תִלְאֵי אִישׁ נִפְשָׁה צִיטוּ עַד צִיָּקָר שְׁאִינֶם כְּרָאִי לְרֹאחַ
בְּמַפְלַת הַמַּלְאָכִים לְפִי שֶׁהֶם נִלְוִים בְּזוֹכֹת הָאֲבוֹת וְלִכְן לֹא
אִמְרוּ שִׁירָה אֶבֶל אַחַר שֶׁמָּכַרוּ עַלְמָם עַל קְדוּשַׁת ה' וַיִּרְדּוּ
לִים נַעֲשִׂי רְאוּיִם לְהַעֲשִׂית לָהֶם גַם בְּזוֹכֹת עַלְמָם וְכוּ'
יִרְאִי בְּמַפְלַת הַמַּלְאָכִים כְּדַכְתִּיב וַיִּרְאֵה יִשְׂרָאֵל אֶת מַלְאָכִים
מִתַּעַל שֶׁפַח הַיָּם לִכְן אִזְכֹּר מַשֶּׁה וְכִנְיֵי וְכוּ' דְכִיּוֹן
כְּרָאִי בַל בְּאֲדָנָן מַלְאָכִים יִרְעִי שׁוֹפֵה הִיָּה בִּיחֻסָם וַיְכַלִּים לוֹ
שִׁירָה יֵאָדָּה וְכוּ' וְאִמְרוּ אֲשִׁירָה לָה' וְכוּ' וַיִּדְבֹּק :

עוֹדֵי זֶה מַלְאָכֵי לְרַבְנֵי וְגַחֲנֵי הַדּוֹר אֲב וְכוּ' הֲלֹא הִמָּה
מִהַרְחֵף ז"ל בַּס' בְּרַכָּה מוֹעֲדִיךְ לַחַיִּים ח"ב
בְּדִרְוֹשׁ ב' לְבַה"ג וְלֵאמֹר בְּרִיה דְּרַבְנָא מִהַרְחֵף ז"ל
בַּסֵּה"ט צִיָּקָר אֶת אֲבֵרָהָם פ' לוֹ שֶׁכָּתְבוּ בַּסֵּה מִהַר"ר
לְבִי ז"ל בַּס' לְחַנּוּי חִידָה דְקַנ"ח ע"ב שְׁתַּן טַעַם לְשַׁבַּח
לְקַרְיָחַת שְׁבַת בְּלִפְנֵי הַפֶּסַח שְׁבַת הַגְּדוּלָה ז"ל יִלְרַעְתִּי
יֵשׁ לִיחַן טַעַם זֶה שְׁקִירִין לְשַׁבַּח הַסְּמוּךְ לְפִסַּח שְׁבַת
הַגְּדוּלָה וְהִיא רְאוּיָה בְּמַה"ר פ' בֹּא ז"ל מִהוּ חִיָּךְ אֲשִׁילָה
אֲמַר אֲבִדְנֵי דַמָּן חִיפָה אֲחוֹת חִיָּךְ כְּפֹל יִמְכִּיפֵל הִיָּה
רְבוּחֵנוּ אֲמַרְנוּ ז' יָמִים כֵּל חִיָּךְ הִיוּ כִּינֵד ג' יָמִים
הַרְאֵשִׁינִים מִי נִיָּשֵׁב יִבְיָקֵשׁ לְעַמּוּד עוֹמוֹד וְהַעוֹמוֹד שְׁבִיָּקֵשׁ
לִיָּשֵׁב יִשָּׁב יַעַל אֱלֹהֵי הַיָּמִים נִאֲמַר לֹא רְאוּ אִישׁ אֶת אֲחוּי.
ג' יָמִים הַאֲחֵרִים מִי שֶׁהִיָּה יוֹשֵׁב לֹא הִיָּה יִכּוֹל לְעַמּוּד
וְהַעוֹמוֹד לֹא הִיָּה יִכּוֹל לִיָּשֵׁב וְעַלִּיהֶם נִאֲמַר וְלֹא קָמִי אִישׁ
מִתַּחְתּוֹ שְׁלֶשֶׁת יָמִים וּבְאֵלוֹ הַיָּמִים נִתָּן ה' אֶת חֵן הַעַם
בְּעִינֵי מַלְאָכִים וְהַשְׁאִילֹם כְּלִי כֶסֶף וְכִלֵּי זָהָב יִשְׁמְלוּת וְאִם
הִיוּ הַמַּלְאָכִים אֵין לָנוּ לְהַשְׁאִיל לָנֶס הִיוּ יִשְׂרָאֵל אֲחוֹמְרִים
לְהַטֵּה הַרְוֵי הִיא בְּמַקּוֹם פ' לְקַיִם מִהַ שְׁנִאֲמַר וְאֲח"כ יִלְאוּ
כְּרַכ"ג הַיָּה שֶׁהַ יָּמִים שֶׁל חִיָּךְ וְהַשְׁכִּיעֵי שֶׁל חִיָּךְ הִיָּה

בִּים סוּף שְׁנִאֲמַר וַיְהִי הַעֲנָן וְהַחוּשֶׁךְ לְמַלְאָכִים וַיִּאֲרֶה אֶת
הַלַּיְלָה לְיִשְׂרָאֵל ע"ב וַיִּפֵּי הַמַּס' ז"ל דְּכוּתָהּ סַמַּד' הוּא
לְפִי שֶׁכֵּל מַכָּה הִיחָה מִשְׁמַשַּׁח שְׁבַעַה יָמִים וְאִילוֹ הַחוּשֶׁךְ
הִיָּה שֶׁשֶׁה יָמִים לֹזֶה הַאֲמַרְכוּ בְּמַד' לְפַרְשׁ שְׁיוֹם הַחוּשֶׁךְ
שֶׁל יִם סוּף הַשְּׁלִים הַמְּכִינן שֶׁל שְׁבַעַת הַיָּמִים שֶׁל מַכָּה
הַחוּשֶׁךְ חֲלָלָה לְדַכְאֹרָה קָשָׁה דְלִמָּה עֲשֶׂה הַקִּבְיָה כֵּן וְלֹא
הִיוּ הַשְּׁבַעַת יָמִים רְלוּפִים כְּמוֹ שֶׁאֵר הַמַּכּוֹת ר' לְ דִהַחוּשֶׁךְ
הִיָּה בְּשִׁבְלֵי הַבִּיזָה שִׁיחַפְּשׂוּ יִשְׂרָאֵל בְּמַטְמוּמֵיחַת שֶׁל מַלְאָכִים
וְלֹא יִקְחִי שִׁים דְּבַר כִּי אִם אֲח"כ יִבְקָשׁוּ מִהֶם לְהַשְׁאִיל
לָהֶם וְאִם יִאֲמַר הַמַּלְאָכִים שְׁאֵין לוֹ יִאֲמַר לוֹ הַיִּשְׂרָאֵלִי אֲנִי
רְאוּיָיו בְּמַקּוֹם פ' וַיִּאֲמִינוּ אִוְחַס הַמַּלְאָכִים וַיִּשְׁאִילֹם
וְכִאֲמֹר לְעִיל יוֹם הַשְּׁכִיעֵי הִיָּה שְׁבַת וְאִי אֲפַשֵּׁר לָהֶם
לְיִשְׂרָאֵל לְחַפְּשׁ בְּמַעוֹת וּמַטְמוּמֵיחַת שֶׁל מַלְאָכִים לְפִי שֶׁהֶם
אֲסוּרִים בְּנִיעֵיהַ מַלְד אִיסוּר מוֹקְלָה וּבְשִׁבְלֵי זֶה נִפְסַק
הַחוּשֶׁךְ בְּשַׁבַּת כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיוּ יִשְׂרָאֵל נַכְשִׁלִים בְּטַלְטוּל
יִנְיַעַה שֶׁל מוֹקְלָה וְהַאֲלָרְךְ הַקִּבְיָה לְהַשְׁלִים יוֹם שְׁכִיעֵי
בִּים סוּף. וְלִפ"ז יֵשׁ לֵאמֹר דְּזֶהוּ הַטַּעַם מִהַ שְׁקִירִין לְשַׁבַּח
הַסְּמוּךְ לְפִסַּח שְׁבַת הַגְּדוּלָה לְפִי שֶׁאֲחוּתֵי שְׁבַת שְׁפִיָּה שְׁכִיעֵי
לִימֵי הַחוּשֶׁךְ שֶׁהִי סְנוּךְ לְפִסַּח שֶׁהִי רוֹאִים שְׁנִפְסַק
הַחִיָּךְ בְּאִוְחַת יוֹם וְהִיָּיִנִי כְּדִי שֶׁלֹּא לְהַכְשִׁיל אֶת הַעַם
בְּטַלְטוּל מוֹקְלָה וְהִיוּ חִיָּשְׁבִים בְּדַעַתָם שִׁשְׁלִים ה' יוֹם
שְׁכִיעֵי שֶׁל הַחוּשֶׁךְ מִיַּד בִּיּוֹם הַרְאֵשִׁין שֶׁלֹּאֲחַר אֲחוֹת שְׁבַת
וְהִיוּ כּוֹלֵם מַלְפִּים וְעִימִידִים שִׁיעֲבִיר יוֹם הַשְּׁבַת כְּכִדִי
שִׁיכְלוּ נִוִיד בְּמוֹלָחֵי שְׁבַת לְחַפְּשׁ כֶּסֶף וְזָהָב בְּמַטְמוּמֵיחַת
שֶׁל מַלְאָכִים וְנַעֲשֶׂה אֲחוֹת הַיּוֹם גְּדוּלָה בְּעִינֵיהֶם וּבְשִׁבְלֵי זֶה
הִיָּקְבַע לִזְכְּרוֹן לְדוֹרוֹת עוֹלָם לְקַרְוֹא לְשַׁבַּח הַסְּמוּךְ לְפִסַּח
שְׁבַת הַגְּדוּלָה כְּדִי שִׁיעֲלָה לִזְכְּרוֹן לְשֹׁאֲבֵר בְּכֵל שְׁבַת מְטַלְטוּל
מַעוֹת וּמוֹקְלָה בְּשַׁבַּת שְׁפִרֵי מַטַּעַם זֶה נִפְסַק הַחוּשֶׁךְ
בְּשַׁבַּת הַסְּמוּךְ לְפִסַּח וְהִיָּה אֲחוֹת הַיּוֹם גְּדוּלָה בְּעִינֵיהֶם וְאִרְוִךְ
מֵאֵד זַת"ד ז"ל :

וַיַּעֲזֵן יוֹסֵף וַיִּאֲמַר לְדִידִי קֶשֶׁף לִי טוֹבָה בְּדַבְרֵי הַרֵב
לְחַמֵּי חוֹדֶה ז"ל דְּלִפִּי דְבַרְיוֹ נִרְאֶה דְחוּשֶׁךְ מַלְאָכִים
הִיָּה בְּחַדְשׁ נִיסָן יִהְיֶה מְדַבְרֵי הַמַּד' רַבָּה וְחַנְחִימָה ע"פ
וַיִּמְלֹא שְׁבַעַת יָמִים אַחֲרֵי הַכּוֹת ה' אֶת הַיֹּאֲדָר נִרְאֶה
שֶׁכֵּל מַכָּה הִיחָה מִשְׁמַשַּׁח חַדָּשׁ אֶחָד וְכ"כ הַבְּחִי ז"ל ע"פ
זֶה מַשֶּׁה הַקְּלִיר יַע"ש וְכ"כ רַש"י ז"ל וְא"כ לִפ"ז מוֹכַח
מְדַבְרֵיהֶם שֶׁמַּכָּת הַחוּשֶׁךְ הִיחָה בְּאֲדָר וְלֹא בְּנִיסָן וְכ"כ
לְהַדִּיא ה' מְנוֹת הַלֵּי ז"ל בַּס' הַפִּיל פּוֹר דְקַ"ה ע"ב
מַשֶּׁה ה' שְׁעָרֵי צִינָה שְׁחוּשֶׁךְ מַלְאָכִים הִיָּה בִּי"ג בְּאֲדָר וְכוּ'
מִחוּ פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל וְכ"כ הַחַמְ"י בַּס' לַח' אֲדָר וּפּוֹרִים
מַשֶּׁה מִהַר"א מְגַרְמִיּוּחַ ז"ל יַע"ש וְא"כ אֵיךְ יִסְיַחַם לְשַׁבַּח
שְׁקוֹרֵם הַפֶּסַח שֶׁס זֶה שְׁבַת הַגְּדוּלָה לְפִי שֶׁכֵּן נִפְסַק הַחוּשֶׁךְ
וְכוּ'

וכו' ואפי' אם ינאמר שמכח החתך יהיה בחודש ניסן וכמ"ש הבח"י ז"ל פ' בא ע"פ הלוח לחם מן השדה ונראה מדברי הרמב"ן ז"ל דם"ל בן פכ"ו חי אפשר לומר דבשבת שקודם הפסח שהיה יו"ד למדש נפסק המיטך לפי שכתב שם שהיתה ו' ימים ויצי' הירוחה שאחריו ו' ימים הרי יו"ד ומכח בכורות כליל ע"ו הוא יום הגאולה יט"ש. נמצא לפי"ד שנפסק החושך בז' בחודש שהוא יום רביעי לפי מאי דקו"ל דר"ח ניסן של אומה שנה היה ביום ה'. ועוד לפי דברי הרמב"ן ז"ל גמחה דמכת הארבה יהיה בניסן וגם החושך ודבריו אינם מדוייקים לפי דברי רז"ל ומהסתימה מגאוני ורבני חזר יאב ובנו זללה"ה דכל רז לא חים ילכו דלא השיגוהו להרב לחמי תודה צוה ולדידי לרץ ציון ודו"ק וכבר לשעבר בשנת תרנ"ו צתנתי כל זה בצמחאסף שנה שמי גליון מ"ב סי' קפ"ה יט"ש :

מעשה הנני בא לבאר מאמר הפונה קדים מ"ש במד' מיטכו וקפולכם לאן הה"ד יבושו כל עובדי פסל בשעה שאמ"ל הקב"ה למשה לחסוד את הפסח אמ"ל משה רבן העולמים הדבר הזה היאך יכולים לעשותו חי אחה יודע שהלאן אלהיהן של מלרים הן נזכה את תועבת מלרים לעיניהם ולא יסקלונו אמ"ל הקב"ה חייך אין ישראל יולאים ממלרים עד שיסחטו אלהי מלרים לעיניהם האודיע להם שאין אלהי העכו"ם כלום וכן מלינו שעשו והיו המלרים רואים בכוריהם הרוגים ואלהיהם שחוטים ולא היו יכולים לעשות כלום הוי יבושו כל עובדי פסל וי"ל דלמה נזרה חכמתו יח' כך שלא ילאו משם עד שיסחטו הטלה לעיני המלרים ויסכנו בעלמח ואם בשביל להודיעם שאין אלהי העכו"ם כלום הרי כבר נחייב וכלל אלהי מלרים אעשה שפטים אבי ה' וכן בפ' מסעי בחייב ומלרים מקברים את אשר הכה ה' בהם כל בטר ובאלהיהם עשה ה' שפטים ואלו"ל של עץ נרקבה ושל מחכת גמסה וצתכת לארץ ומוה ידעו שאין באלהיהם כלום :

ואפשר לפי לעכ"ד לפי שנלוי וידוע לפנינו יח' שעתיד עוזא שר של מלרים לקטרג. על ישראל להחזירם למלרים וכמ"ש במד' אכביר ע"פ ויושע ה' ביום ההוא את ישראל מיד מלרים שבא עוזא ואמר רבש"ע אומה זו שאחה תוליא ממלרים יש לי עליה דין יבא מיכאל שר שלהם וידון עמי בא מיכאל פתח עוזא ואמר רבש"ע אחה נזרת על אומה זו שיהיו משועבדים תחת יד אומה שלי ת"ש ועדיין לא עבדו בהם כי אם רד"ו תן לי רשות להחזירם וכו' שחק מיכאל אמר הקב"ה אני יש לי ללמד זכות על בני וכו' כלום בארץ מלרים אמרתי בארץ לא

לכם אמרתי משגולד ילחק החחילה הנזירה אומה שעה האיל הקב"ה את ישראל מיד מלרים הה"ד ויושע ה' וכו' ע"כ וי"ל איך אמר עוזא להקב"ה אחה נזרת על אומה זו שיהיו משועבדים תחת יד אומה שלי ה"ש היכן מלא שגזר הקב"ה שיהיו במלרים ת"ש עד שטען בן בלא נזירת ה' יהיה בארץ לא להם וכמו שהשיב לו הקב"ה אלא הכוונה הוא דמ"ש בארץ לא להם אינו ר"ל שאינה של ישראל דכיון שאמר כי גר יהיה זרעך שיהיו גרים בודחי הוא שהיא ארץ לא להם שאם היא שלהם אינם נקראים גרים אלא הכוונה הוא שאינה של המושעבדים בהם וכמ"ש האר"י ז"ל וארץ מלרים אינה של תושביה דכתיב ויקן יוסף א"כ ארמת מלרים לפרעה וכתיב ואת העם העביר אוחו לפרים וכו' ועוזא סבר שלא יש בכל העולם ארץ שאינה של תושביה כי אם ארץ מלרים וא"כ מ"ש בארץ לא להם כאלו אמר בארץ מלרים ולכן טען ואמר אחה נזרת על אומה זו שיהיו משועבדים תחת יד אומה שלי ת"ש ועל זה השיב לו הקב"ה הן אחת שפי' בארץ לא להם הוא שאינה של תושביה וארץ כנען ג"כ היא אינה של תושביה שכבר קנה אברהם את הארץ בחוקה כמ"ש לו הקב"ה קום התהלך בארץ לארצה ולרחבה כי לך אחננה דהכי קו"ל הלך בה לארצה ולרחבה קנאה ולפי שאמר אח"כ כמה אדע כי אירשנה הענישו ה' ואמ"ל ידוע הדע וכו' לפי שכבר קנאה אברהם בחוקה ואיך אמר כמה אדע וכו' א"כ לפי"ד א"כ אינה של תושביה ואף שקנה אוחה אברהם יהיו מהגים עלמן כגרים דכתיב ויגר אברהם בארץ פלשתיים ימים רבים ר"ל שהיה נחשב לגר וכן מלינו האמ"ל הקב"ה לילחק גור בארץ הזאת וכו' שיהיה נחשב לגר וכן מלינו שאמ"ל אבימלך לך מעמנו כי עלמת ממנו וא"כ אף שקנה אברהם את הארץ בחוקה היו נחשבים כגרים וא"כ שפיר מלינן לומר משגולד ילחק החחיל הגרות ונתקיים מה שנאמר בארץ לא להם ר"ל שאינה של תושביה וכו מה שהשיב לו הקב"ה כלום בא"מ אמרתי בארץ לא להם אמרתי שאינה של תושביה וכבר קנה אברהם את הארץ ואינה של תושביה ומה שאמרתי כי גר יהיה זרעך משיהיה לך זרע וא"כ משגולד ילחק החחיל הגרות וזה אינו כי אם כשנאמר שילאו מכלל ב"ג ודינם כישראל או אמרינן שקנה אברהם את הארץ בחוקה ואינה של הכנענים וכו' בארץ לא להם שאינה של תושביה וא"כ שפיר מלינן למישר משגולד ילחק החחיל הגרות אבל אם לא ילאו מכלל ב"ג לא מלינן למימר הכי דנוי אינו קונה בחוקה ועדיין היא של הכנענים ומייביש

הוא דוא"ו לחלק והוא ידוע דאזב נלגול תרח היה וזה
 ט"ש בכ"ר פ' נ"ו ויהי אחרי הדברים ויגד לאברהם
 לאמר הנה ילדה מלכה גם היא לנחור אחיך את עון
 בכורו שהיה אברהם מהירא מן היסורין אמ"ל הקב"ה
 אין אחי לריך כבר נולד מי שיקבלם את עון בכורו
 וכתיב איש היה בארץ עון יהוא היה נלגול תרח יר"ס
 'עון' עובד 'ללמים' ולכך נתייבד ביסו' להחם עין תרח
 וידוע מ"ש רש"י ז"ל ע"ס ואחיה חביא אל אבוחך בשלים
 וכו' אביו עט"ו והוא מבשרי שיבא אליו למדך טעשה
 תרח חשיבה ואם חשיבה מהניא לבן נח אין לאזיב
 להחייסר בשביל עונו של תרח שהרי תרח עשה חשיבה
 וכתב הכנ"א ז"ל דאם החשובה מהנייא לב"ג או לא דבר
 זה תלוי בפליגמחא דר' יונתן ור' יאשיהו אי אמרינן וא"ו
 לחלק או להוסיף דהנה מליטו כשחטא קין נגזר עליו
 נע וגד חהיה בארץ וכשעשה חשיבה כתיב וישב בארץ
 נוד ואי אמרינן וא"ו להוסיף וכחילה נגזר עליו שחיס
 רעות נע ונד יהחשיבה כפרה מחלה ולכך וישב בארץ
 נוד א"כ מזה מוכיח דהחשובה מועילה לב"ג וכיון שחרח
 עשה חשיבה א"כ אין מן האורך שיכואו יסורין על איזב
 לכפר ולהחם טונות תרח אבל אי אמרינן דהלכהא
 דוא"ו לחלק א"כ לא הועילה ולא נחקבלה חשיבת קין
 דמעיקרא היתה הגזירה באחד דוקא ונתקיימה א"כ גם
 החשובה של תרח לא חיעיל למנוע שלא יביאי יסורין על
 איזב ואזיב ישרה בעינו ענת בלעם שחייב לישראל חרתי
 עבדות וענוי דאמרינן וא"ו להוסיף ומינה נלמד דמה שנעשה
 קיין נע וגד חרתי משמע והועילה חשיבה לכפר מחלה
 דכתיב וישב בארץ נוד ולפ"ו תרח שפעה חשיבה חשיבתו
 מחקבלת וא"כ אין מן האורך שאזיב יסורין לכפר
 ולהחם עון תרח ונא הקב"ה להורות לו שלא כן האמת
 אלא הלכהא דוא"ו לחלק ולא נחקבלה חשיבתי של קין
 לבטל הגזירה דאין החשובה מועילה לב"ג ולפ"ו גם חשיבה
 תרח לא הועילה למנוע היסורין של איזב שהוא היה
 נלגול תרח לכן נידון ביסורין וידוע משרז"ל לא היי
 ישראל ראויים לאותו מעשה שהוא עון הטגל ומה שחטאו
 הוא להורות חשי' לרבים ואם החשובה מהנייא יש להם
 החללות על עון הטגל שחטאו כדי להורות חשי' לרבים
 וכבר כתבנו דזה תלוי אי אמרינן וא"ו לחלק אי להוסיף
 לכן ענה כאשר אמר פרעה למשה מי ומי ההילכים והשיב לי
 משה שנערתו וכו' וס"ל שכבר נשלם הגלות בטענה דקושי
 השעביד פסלים הזמן דמה שנגזר ועבדים וענוי איתם או או
 קאמר ולפי שהמלריים עשו שחיהן הושלם הימן לכן אמ"ל
 פרעה ראו כי רעה נגד פניכם בעון הטגל דליכא ראייה

נח

מקין דהחשי' מהנייא דמעיקרא הגזירה היתה נע או נד
 לפי דבריכם ולא היעילה חשיבתו א"כ אין לכם פ"פ לומר
 דמה שחטאו היא להירית חשיבה אבל לפי האמת הגל
 יפלה פיהו דזהו דיקא לב"ג אין החשי' מועילה מחא"כ
 לישראל שהרי כמה פסיקים איבא שמוכיחם על זה
 דחשיבתם מחקבלה ידוע :

אשר כזה פי' מהר"ח אלפנדרי ז"ל בס' הש דח
 הצי"ד הרב החסיד מהר"ח ז"ל מאמרן ז"ל
 דבר נא באזני העם אמרי דבי ר' ינאי אין נא אלא
 לשון בקשה אמ"ל הקב"ה למשה בבקשה ממך לך ואמ"ל
 לישראל וישאלו איש מאת רעהו וכו' כדי שלא יאמר
 איתו לדיק ועו"ע קיים בהם יאמ"כ ילאו ברכוב גדול
 לא קיים בהם וקשה הלא דבר אלהינו יקום לשילם יאוך
 חלה הדבר כדי שלא יאמר איתו לדיק וכו' וכל המס'
 ז"ל פירשו כי כמה רפטים ימהר"ח הגי' ז"ל פי' איתו
 פסי"ה דהנה הלכהא היא כמ"ד וא"ו לרלק יכאמר
 לעיל ימ"ש"ה יעו"ע איתם אי אי קאמר יא"כ בהלומין
 שנאמר ונס את הגוי אשר יעבדו דן אנכי יא"ה ילאו
 ברכ"ג בתר מנייהו היה סגו חך היין שהמלריים ימי בהם
 חרתי לריביהא ח"כ גם בהלומין לדיק לדיק איהם
 כפעלם כמ"ש דן אנכי ינס שיטלו ומנייהו לקיים י"כ
 מ"ש ואמ"כ ילאו ברכ"ג ו"ש כדי ללא יא"ה איתו ייק
 וכו' ר"ל דמדינא צמחא מנייהו סגו וסין צריכו ריזורים
 עבר מכות הוה מספיק ח"ו להיק' לכל בני שלא יאמר
 איתו לדיק ועו"ע דאיכא יא"ו עבדו בהם גירי מדיות
 וענוי דוא"ו להוכיף יאמ"כ ילאו ברכ"ג לא קיב דהם
 דס"ל וא"ו לחלק :

ובזה פי' החסיד מהר"ח ז"ל הגי' טו"ו דה"ו יאמר
 עבדי פרעה אליו עד מהי יהיה זה בני יאירק
 בלא את האנשים יעבדו את ה' אלהיהם וי"ח הדני כי
 אבדה מזרים ר"ל עד מהי יהיה ר"ל צרה י"ח דלמס
 הרשע דוא"ו לה פ"ק הגנינה ה"ה גנינה ייטו יקושי
 השטנד אינו משלים בימן דזה יהיה לנו לדיק דהרי
 גם בתכלים נריך להייה כן דן אינו ינס יאמ"כ יא"ו ברכ"ג
 ובה אנחנו נלכדים דבשלמא ל"ה תכנים לכברא ז' דוא"ו
 לה"ק יקושי היעבדו השלים הימן יאמ"כ לנו להעיל את
 נפשוהינו הללה פורחא יעקן להם רכ"ג אבל רמזכ ז"ל
 אם היה כבירא לך בעדין לא נבלם הימן ויחריי היתה
 הגיירה מעי"קא עבדיה יענוי שמענה ורפה דע לך כי
 אבדה מלריכ דנס בהלומין לריך להפרע מהם בניפס
 ימנינס לכן או יושב וכו' יח"ד ז"ל :

האנשים מהר"ח מסמע דיק' אמ"ל דהלכהא
 כנ"ד

והטעם שהפליא חסדו ית' ושינה סדרי בראשית שאותה הלילה היתה מאירה כשמש כמה טעמים נאמרו בדבר האחד להורות נתן שהלילה השלים הזמן לפי ששעבדו בישראל בלילות א"כ גם הלילות השלימו הזמן כאילו ישבו ח"ל שנה שהגזירה לא היתה לשעבדם רק בימים כמשפט העבדים לעבוד ביום דוקא אבל בלילה שם יטחו יגיעי כח ולפי ששעבדו בהם גם בלילות מן הדין הלילות הלימו המנין ולהורות זה עשה ה' האירה כשמש להודיע לכל כי לדיק הוא ית' ולדיק דינו וכמ"ס לעיל :

וזה רמז כו' הפ' ויקרא למשה ולאהרן לילה ואז"ל שהיה פרעה הולך וצועק לילה לילה ויש לדעת דלמה היה עושה כן :

והנה חזן מדרכיו פי' ז"ל לפי שפרעה אמר למשה השמר לך אל חוסף ראות פני כי ביום ראותך פני תמות ותשש פרעה שמא משה לא ירצה לבוא לדבר עמו ולא לראות פניו לכך היה הולך וצועק לילה לילה ר"ל שאני אמרתי ביום ראותך פני ציוס ולא לילה אבל עתה לילה ואינו בכלל הגזירה שאמרתי כי ביום ראותך פני וכו' :

אבל לפי דרכיו יבואר היטב דקודם לכן היה ממאן בזה שהלילה השלים הזמן אבל עתה שהיתה מכת בכורות והיה מפחד על עלמו שהוא היה הבכור לכן היה הולך וצועק לילה ר"ל אני מודה בזה שהלילה השלים הזמן לכן קומו לאו וכו' :

עוד כתבו המפ' ז"ל טעם אחר על ששעה ה' ששהיה אותה הלילה מאירה וה"ד החיד"א ז"ל לפי שבאותו הלילה עשו ישראל ב' מצות אחת מצותה ביום ואחת מצותה בלילה והוא שכמה מישראל נמולו באותה לילה וכמ"ס צ"ר פ' י"ט וז"ל רבותינו אמרו לא בקבו ישראל למול במצרים אלא כולם בעלו המילה במצרים חוץ משכטו של לוי וכו' והיה הקב"ה מבקש לגואלן ולא היה להם זכות מה עשה הקב"ה קרא למשה ואמ"ל לך ומהול אותם וי"א שם היה יהושע שמל אותם שנאמר ושם מול את בני ישראל והרבה מהם לא היו מקבלים עליהם למול אמר הקב"ה שיעשו הפסח וכיון שעשה משה את הפסח נזר הקב"ה לארבע רוחות העולם ונוטבוה בג"ע ומן הרוחות שבג"ע הלכו ונדבקו באותו הפסח והי' ריחו הולך מהלך מ' יום נתכנסו כל ישראל אלל משה אמ"ל בבקשה ממך האכילנו מפסחך וכו' והיה אומר כך נזר הקב"ה וכל ערל לא יאכל בו אס אין אתם נימולים אין אתם אוכלים מיד נהגו עלמנו ומלו ונתערב דם פסח ודם מילה וכו' שני' ואעבור עלייך מחכוססת בדמייך ואומר לך בדמייך חיי

גמ"ד יא"ו להוסיף ומכ שנאמר ופי"ע אותם תרתי משמע ועיקר הגזירה כך היסה עבדות וענוי ולפי זה ליכא למימר חו דקשי השעבוד השלים הזמן עכ"ו בזמנם יא"ו דהרי אמרו טעם שליל שיאלו ישראל ממלרי' אותו הלילה היתה כחקופת חמוז שם רמז לדקת ה' שהליאס ברד"ו לפי שחשב לילות כימים על שהיו המלרי' מעבדים אותם יומם ולילה ועוד שגזר אס בן הוא והמיתן אותו ועוד נזר כל הבן הילוד האורה תשליכו ועוד שהיה שוחט ק"ן ילדים בבוקר וק"ן ילדים בערב ורוחן בדמם ומלינו גבי עבד עברי נאמר כי משנה שכר שכיר עבדך שש שנים לפי שרבו מוסר לו שפחה כנענית והולדות לרבו נחשב כאילו עבד משנה שכר שכיר ביום ובלילה וא"כ ה"ג לפי שהיו המלריס משעבדים בלילה ונזר פרעה כל הבן הילוד וכו' וגם היה שוחט ק"ן ילדים וכו' נחשב הליל' להשלים הזמן כעבד עברי שנאמר בו כי משנה שכר שכיר עבדך שש שנים יע"ש :

ובתבו האפרש' ז"ל מנ"ל לרז"ל דאותה הלילה היתה מאירה כחקופת חמוז וכמ"ס צוה"ק פ' בא דל"י ע"א ח"ל וחנא הוה נהיר ההוא לילא כיומא דחקופת חמוז וחמא כל עמא דינוי דקב"ה הה"ד ולילה ביום יאיר כחשיכה כאירה עכ"ל וכן אמר במד"ליל שמורי' הוא לה' מכאן שאותה הלילה הוה נהורא כמו יום ע"כ והיא חמוה במ"ס מכאן דמהי"א למדנו מפסוק זה שאותה הלילה הוה נהורא עד שאמר מכאן ופי' ה' אסיפת הבן ז"ל דהנה אמרו בב"ר פ' ג' ויקרא אלפים לאור יום ולחישך קרא לילא ולחושך קרא אלהים לילה אין כתיב כאן אלא ולחושך קרא לילא אמ"ר אלעזר לעולם אין הקב"ה מייחד שמו על הרעה ע"כ והכא מלינו שנאמר ליל שמורים היא לה' הוא הלילה הזה לה' הרי שני פעמים ייחד שמו ית' אלל לילה ומחרן המד' מכאן ר"ל ממה שמלינו שהזכיר שמו ית' הכא למדנו שאותו לילה הוה נהורא וא"כ הוה אותה לילה כמו יום לכך כתיב גביה ה' וייחד שמו עליו עכ"ד :

ובזה פי' מהר"ח אלפנדארי ז"ל ה"ד החיד"א צ"ה"ר כו' הפ' לך יום אף לך לילה אתה הכינות האור ושמש ור"ל שמלינו שלך יום שמיחדת שמך עליו כדכתיב ויקרא אלהים לאור יום אף לך לילה בתמיכה ר"ל הרי מלינו שגם על הלילה יחדת להזכיר את שמך עליה כדכתיב ליל שמורים הוא לה' וע"ז מחרן אתה הכינות מאור ושמש שאותה הלילה היתה מאירה כחקופת חמוז עכ"ד :

חיי בדם פסח חיי בדם מילה וכו' הרי שקיימו מלח
 מילה באותה לילה והמילה מלוחה ביום דכתיב וביום
 השמיני ימול בשר ערלתו ודרז"ל ביום ולא בלילה, ועוד
 קיימו מלח אכילת קרבן פסח שמלוח אכילתו בלילה
 דכתיב ואכלו את הבשר בלילה הזה לכן אותה הלילה
 היחה מאירה חמה בתקופתה כדי שיוכלו לעשות שתיבן
 יחד והוכשרה אותה הלילה למלוח השייכים ביום ולמלוח
 השייכים בלילה וע"ש :

ויעין יוסף ויאמר לעבד אפסר לחת טעם אחר על
 מה שהיחה אותה הלילה מאירה דהנה אמרו
 בש"ר פ' בא כשאמר פרעה לעשה קימו לאו מחוך
 עמי אמ"ל משה מפני מה אהה מחפחד אמ"ל מפני שאני
 בטר אמ"ל משה א"כ אמר הרי אחס לעמכם הרי אחס
 בני חורין נמלא שלא ילאי ישראל ממלרים עד שחררן
 פרעה כדון עבד עברי שאינו יולא לחריה עד שיאמר
 לו רבו הרי את ב"ח הרי את לעמך וזהו גט שחרור
 שלו וידוע דרוב דיני גט שחרור נלמדו מדיני גט אשה
 עו"ג מ"ש רמ"א ז"ל באה"ע סוס"י קג"ג אין לגרש
 בלילה ואם גירש יש אימרים דהיי גט פסול וע"ש
 וא"כ אפסר לומר דהוא הדין ננו שאין ליתן גט שחרור
 בלילה לכן היחה אותה הלילה מאירה כיום כדי שיהיה
 שחרורם שחרור :

ועפ"י ומוזכר לעיל שטעם שאותה הלילה מאירה
 להורות שהלילה השלימה המזין ולכך מוזכרין
 יליאת מלרים בלילות כיון שהלילה השליש הזמן והיה
 סיבה שילאו ברד"ו שנס וחמש שנים קודם כשנולדו
 מנשה ואפרים הרי רט"ו ורט"ו לילות הרי ח"ל וע"ז
 נאמר ומשב בני אשר ישבו במלרים שלשים שנה
 ות"ש :

וכתב הרב חיים עמרם ז"ל בס' נחם עוני דזה
 נלמד מדוד הע"ה דידוע דרע"ה היה ראוי להיות
 נפל ואדה"ר נתן לו מימי שני חייו ע' שנה שהרי
 אדה"ר ה"ל לחיות אלף שנה דכתיב כי ביום אכלך מזה
 תמות ויומו של הקב"ה אלף שנה ולא חיה כי אם
 תתק"ל שנה ואז"ל נתן משניתיו לדוד ע' שנה וכשהגיע
 זמני למות חזר בו ואמ"ל הקב"ה כבר נתנס לדוד ועכשו
 שחזר בו לא יועילו לא לדוד ולא לאדה"ר ואח"כ אברהם
 אע"ה ויעקב אע"ה ויוסף הנדיק ע"ה בין שלשחם נחנו
 לו ע"ש ובזה פי' ז"ל כו' הפ' אמרת לה' אדני
 אחת טובתי כל עליך הטובה שהיחה לי בימי שני חיי
 לא ממש היא אלא לקדושים אשר בארץ המה והו דוקא
 אם יחיה ע"ש אבל אם יחיה פ' שנה ויגיע לגבירית

זה יהיה מחסדי ה' דוקא ולדקחו ועל זה אמר אבא
 בגבורות ה' אלהים אזכיר. לדקחך לבדך והוא מוזן
 והמפ' ז"ל חקרו א"כ לפ"ז הו"ל לחיות ק"מ שנה
 ופע' של אדה"ר מה נעשה מהם ומי ילקחם יחתי' היא
 דמה שקולב ה' לאדם כמה יחיה הוא ימים ולילות ולא
 אברי לילה אלא לשינתא והשינה אחד מס' במיחה א"כ
 מי שנקלב לו לחיות ק' שנה אינו נחשב שחיה כי אם
 חמשים שנה של היום וידוע מ"ש בזה"ק דהע"ה לא
 הוה נחיס שחין נכמיה ולא טעים טעמא דמוחא דלא
 טעים איניש טעמא דמוחא כי אם כשיבן ס' נשמיה
 ולפ"ז היה ימיו כפלים ע' שנה של ימים וע' שנה של
 הלילות הרי ק"מ שנה ועלו לחשבון ע' שנה של אדה"ר
 עבד הלילה :

ובזה פי' ה' נחם עיני הנז' ז"ל כו' המניד אמר
 ראב"ע הרי אני כבן ע"ש ר"ל אגא דאמרי
 שהלילה השליש הזמן יש לי ראוי ברורה מדהע"ה בחייה
 ע' שנה והי"ל לחיות ק"מ שנה אלא שהלילה נחשב לו
 לע"ש של אדה"ר ימיה למדהו אני שהלילה השליש הזמן
 וא"כ לפי"ז לריך הייתי לומר שמוזכרין יליאת מלרים
 בלילה כיון שהלילה השליש הזמן והפי"ה לא זכיתי שחאמר
 יליאת מלרים עד שדרשה בן זימא וכו' :

אשר בזה פי' החיד"א ז"ל כו' הפ' יימס יליה ה'
 חסדו ובלילה שירב עמי תפלה לאל חיי ופוא
 דידוע מ"ש בזה"ק יימס יתיה ה' חסדי שנמכך עליו חוט
 של חסד ביום יבטעם לפי שהיה בחלית לילה קס יעוסק
 בחורה כמ"ש חזון לילה אקום להודית לך ע"ש ופשחא
 דהע"ה בהתי פחדא היה יתיב דגהי דויכה לחיט של
 חסד וכמה מעלות בלמודי בלילה אך יש לחוש דזה נחשב
 לו שחיה ק"מ שנה ולא יחיה רק ע' ח"ש תפלה לאל חיי
 ר"ל מתפלל לאל דלא יגרעו חיי בעבור זה :

ובא"א פ' ה' יריעות שלמה ז"ל יהוא ז"ל דבשלמא
 אם היה בן ע' שנה ממש יש לו לו' בן הרי
 אני בן ע' שנה ולא זכיתי וכו' שכן דרך העולם מי
 שהוא זקן ושמע דבר חדש אומר בן הרי אני זקן בן
 ע"ש ולא שמעתי דבר זה עד עתה אבל ראב"ע היה
 רק בשנים ונעשה לו נס כידיע א"כ אין זה פלא שלא
 זכה לרוב דרשה זו שהאמר יליאת מלרים עד שדרשה
 ב"ז :

ופי' הרב ז"ל בה"ק מ"ש במס' שבת דר"ג ע"ב ח"ד
 מעשה באחד שמחה אשתו והניחה בן לינק ולא
 היה לו שכר מניקה ליתן ונעשה לו נס ונפסחו דרין כשני
 דדי אשה והניק אח בני אמ"ר יוסף כמה גדיל אדם יה
 שגטבה

שנעשה לי גם כזה אמ"ל אבי ארבעה כמה גרוט אדם זה שנשתי לו סדרי בראשית ע"כ ר"ל שהיה אפשר שיתן לו עשר יתן סדר מניקה נמלא דמי שנעשה לו גם ינשתי עליו סדרי בראשית איכא למימר לשבח ואיכא למימר לנכחי וכבר כתבנו משו"ל דאורי לילה שילאו ישראל ונחללים היתה מאירה החמה כחקופת חמנו והרי זה גם שלא כדרך טבע ונשחט סדרי בראשית ואיכא למימר לשבח ואיכא למימר לנכחי גם ראב"ע כשרט למיתו נשא היה בן ח"י שנה ואימליך בדביתהו ואמ"ל לית לך חיירתי יאחרתים ליה ניסא ואהדרו ליה י"ח סדרי חיורתי ונשחט לי סדרי בראשית א"כ גם ה"ג יב לדרוש לנכחי והכא נמי ראב"ע היה רילה לדרוש מה שהיתה איתה הלילה מאירה הוא לשבח והיה חושש שחא לא יקבלי איתה ממנו שיאמרו לכבוד עלמו הוא דורש שכל מי שנשתי עליו סדרי בראשית לשבח הוא ידוע דאמירה יהפוש ג"כ לשון שבח ע"ד מ"ש הכתוב את ה' האמרת היים יכו' יה' האמריך היום יז"ש אמר ראב"ע הרי אני כבן ע' שנה ר"ל שחני רך בשנים ונעשה לי גם שלא כדרך טבע ונשחט עליו סדרי בראשית לכן לא זכיתי שהאמר ר"ל שתייה משבחא יז"ש בלילה על ידי ר"ל שאדרוב איתה אני לשבח דיאמרו דלכבוד עלמו הוא דורש עד שדרשה בן זומא שאני נוגע בדבר וקבלו אותה ממנו עכ"ד :

ובאו פי' רבני אשכנז ו"ל דבא לימר שאין אדם ינוע במה שהוא חלק חברו ואפי' בדבר חורט כל אחד מישראל אימר מה שקבלה נשמתו מהר סיני ידוע מ"ש רבינו האר"י ז"ל דראב"ע היה בו נשמתו של שמואל הנביא ידוע שמואל חייה ג"ב שנה כמ"ש במס' ברכות יהטעם שכן אמרה אמו חנה ויבט שם עד עולם עילמס כל ליים חמשים שנה שהאמר ומבן חמשים שנה ישיב מלכא העבודה וידוע מ"ש במד' אגדה בכל יים יים ב"ק יילאת ומפוללת בשולם ואימרת פתיד לדיק אחד לעמוד וכמו שמואל וכל אשה שהיתה יולדת בן היטה קיראה שמו שמואל כיון שהיו רואים את מעשיו היו אומרים אין זה שמואל וכיון שגולד זה וראו מעשיו אמרו דומה כזה הוא והבי שמואל חלקנה אישה אך יקס ת' את דברו שיהא זה שמואל הלדיק ידוע מ"ש במס' ברכות דל"א דשמואל הורה הלכה שבחיטה בוד כשירה ואמ"ל עלי מימר שפיר קאמרת מיהו מורה הלכה בפני רבך את והמורה הלכה בפני רבו חייב מיחה ורלכ להענישו ואמ"ל חנה אמו אל הנער הזה שתללתי ואז"ל שביום ששרתה רוב"ק עליי ונתנבא כל

הגולדים הנקראו על שמו נתנבאו אי ובזה פי' ז"ל כו' הפ' משה ואהרן בכוהניו ר"ל נודעה מעלתם שהיו כהנים גדולים שאף משה שימש בכהונה גדולה בימי המלוכים ושמואל בקיראי שמו שכל אשר נקראים על שמו נתנבאו :

וזה ג"כ כו' הפ' דרך רמו טובשס משמן טוב שמו של שמואל משמן טוב ר"ל משמן טוב שיורד על זקן אהרן ויום המות ר"ל מה שמח בן נ"ב שנה מיום הולדו ר"ל אמו גרמה לו כמ"ש וישב שם עד עולם ועולמם כל ליים חמשים שנה יהיה אז בן ב' שנים לכן חיה ג"ב שנה ובאה נשמתו בראב"ע יכשהיה בן ח"י שנה נעשה לו גם ואהרו סדרי חיורתי ליה י"ח וז"ש הרי אני השתא שאני בן ח"י שנה כב"ן ר"ל עס נ"ב שנה שחייתי מקודם שמואל הרי ע' שנה יאפי"ה לא זכיתי שהאמר יולאת חלרים בלילות עד שדרשה בן זומא שנשמתו קבלה דבר זה מהר סיני ומה יקחו מוסר שאפי' בדברי חורה אין אדם יכול לומר דבר כי חס מי שקבלה נשמתו בה"ס מכ"ש במילי דעלמא שאין אדם נוגע במה שמיין לחברו :

ועפ"י ומדובר לעיל דכשולד ילחק התחיל הגלות פי' ז"ל כו' המניד הא לתמא עניא די אכלו אבתנא והוא דתיבות לחמ"א עני"א גי' רד"ו ועל זה קא מהמה הא לתמא ר"ל וכי נזירת הגלות היטה רד"ו שנה הלא הגזירה היטה ח"ש ואיך ילאו ברד"ו ועל זה מחרך די אכלו אבתנא ר"ל שהתחיל הגלות מומן אבותיט שהם ילחק ויעקב :

ובאו פי' ה' חיים עמרם ז"ל כו' המניד הא לתמא עניא וכו' כל דכפין וכו' השתא הכא וכו' בהק' מ"ש במד' איכה ע"פ גלחה יהודה מעיני על שאלתי חמך בפסח כד"א לא חאל עליו חמך שבעת ימים תאכל עליו מלות לחם עיני ד"א על שגלו מתנות עני' וכו' נמלא דהגלות היה בלחד מב' סיבות או משום שאלו חמך בפסח או משום שהיו נוזלים מתנות עניים ומכ"ש בלח היו נוזלים לדיקה לעניים שהרי היו נוזלים מתנות עניים וכאשר אנחנו מתקנים את שתייהם אנו מנפים לגאולה והו' מ"ש המניד הא לתמא ענייא ר"ל חס גזירת הגלות היטה על שהיו איכלים חמך בפסח ולא היו אוכלים מלה הא לתמא ענייא הרי אנחנו אוכלים מלה שנקראת לחם שני ואם הגזירה היטה על שלא היו נוזלים לדיקה לעניים הרי אנחנו מכריזין בקול גדול כל דכפין ייתי ויכול כל דלדיק ייתי ויפסח וכיון שנתקן הפון אנו מנפים השתא הכא לשנה הבאה בארעא דישראל השתא הכא עברי לשנה הבאה בארעא דישראל

ויצבור

דדדש א' לישבה'ג

יוסף

קצז

דישראל ב"ז במ"ט בניסן נגאלו וכניסן מחדין ליבאל
דכתיב כמי לאתך מא"מ אראנו נפלאות יה"ד שיהיה
בעגלא וכו"ק במהרה בימינו אכי"ר :

ואל, ילאו כל לבבות ה' נושאים מטוב מלרים כלי כסף וכלי זהב ושמלות הצמית קרן ישראל, בני ישראל יולאים ביד רמה ועיני רשעים תכלינה מלרים מקברים וישראל ששה חיל יגל יעקב ישמח ישראל, בשיר וקול זמרה זמרון גברי ועניין נשי או יסיר משה ובני ישראל, הוקבעה לדורות להודות להלל לשבח לפאר לה' אלהי ישראל, על הנסים ועל הפורקן שטעה לאביחיתו ולנו עם אלהי ישראל, וכל המרצה לספר הרי זה משבח גדול שמו בישראל, ומהי משכרתי שלמה מעם ה' אלהי ישראל, המכיר בניסו עושין לו גם אחר הלכה ריוחת בישראל, ויזכה לתם עוד שבח והודאה לאל עליון ברוך ה' אלהי ישראל :

ובמ"ש הראשונים כמלאכים ז"ל ה"ד ה' שני אליהו ז"ל דמ"ו ע"ד בכ"ו הפ' זיבת חודה יכבדני ושם דרך ארצות ביטע אלהים ר"ל שכאשר האדם מודה ונותן שבח והודאה להשי"ת הוא נותן כבוד ולא עוד אלא שהוא משיב ומכין דרך ישר שעוד פעמים רבות יעשה ה' עמו חסדים ויגילהו בכבוד עליו לרה ילוקה ויראנו ביטע אלהים לפי שלא היה כפוי טיבה שנמל עמי הקב"ה ז"ל :

ועפ"ד פי' הוא טו' ז"ל הפי' כי טוב חסדך מחיים שפתי ישבחוקן כן אברךך בחי' וכו' כמו חלב ודשן חשבע נפשי וכו' והוא בה"ק עוד מ"ס המפ' ז"ל משם מהר"י כי רב ז"ל בכ"ו הפ' חסדי ה' אזכיר תהלות ה' וכו' הכונה הוא כשהני רואה חסדי ה' כמה באוטר תהלות ה' שקול אליו כנגד כל אשר גמלני ה' שזכיתי להודות לו ולברך בשמו עכ"ד ז"ל ו"ש כי טוב חסדך ר"ל רב חסד אני רואה שאחה עושה עמדי ממה שנתח לי חיים ובחיייתי להיות כי שפתי ישבחוקוהדר מפרש דמה הוא מרויח בזה לזה קאמר חדרא שעי"ז אזכה ואראה בנסים אחרים אשר תעשה עמי יטן איני כפוי טובה ו"ש כן אברךך בחיי שאזכה עוד לנסים אחרים ואהיה מודה ומשבח זאת ועוד כמו חלב ודשן חשבע נפשי על אשר כי שפתי רננות יהלל פי וכמ"ס מהר"י כי רב ז"ל כעל כל אשר גמלנו ה' :

וידר נמי טו' הכחוב הדור לה' בכיבוד כנגד עשור ומרו לו שירו לו שיר חדש ר"ל שפי' ההודאה חזט שחשירו לו שיר חדש :

ועוד עפ"י בו תרמוז כו' הפ' או יסיר משה ובני"י את השירה הזאת לה' ויאמרו לאמר שאין תלמוד לומר לאמר אלא ר"ל שפי' השירה הזאת שזכו לשיר לה' מוכתמים הם לשורר עוד שירה חדשה ע"י הנפלאות שיטעה

דרוש ב' לשה"ג

דרשתיהו פה עיה"ק ירושלם תיבב"א כבהכ"ג חגולה המיוחסת לריב"ז זיע"א שנת התרע"ה בא סימן ומלכות בית דור משיחך תחזורנ"ה למקומה במהרה בימינו לפ"ג.

כאשר עשה בזום הזה ציוה ה' לעשות לכפר עליכם ;

ופתח אוהל סיער תשבו יומם ולילה :

אירתא במד' אכבד וז"ל וישע ה' ביום ההוא את ישראל מיד מלרים וכי ישראל היו ביד מלרים באותה שעה אלא אותה שעה פתח עוזא שר כל מלרים לפני הקב"ה אמר רבש"ע אומה זו שאתה מוליא ממנרי' יש לי עליה דין יבא מיכאל שר שיהי וידון עמי אמ"ל סקב"ה למיכאל בא ודון עמו אותה שעה פתח ע"ז ואמר רבש"ע אתה גורת על אימה זו שיהיו משעוכדים תחת יד אומה שלי ה' שנה ועדיין לא עבדו בהם כי אם רד"ו שנה תן לי רשות להחזירם מה פתח קיים אף שבעיתך קיימת אמ"ל הקב"ה למיכאל החזר לו השובה אימה שעה שחק מיכאל או השיב הקב"ה ואמר אני יש לי ללמד זכות על בני כלום נתחייבו אלא בשביל דבור אחד שאמר אברהם אוהבי כמה אדע כי אירשנה ואמרתיו לו כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם כלום בארץ מלרים אמרתיו בארץ לא להם אמרתיו משגולד ילחק התחילה הגזירה אותה שעה הציל הקב"ה את ישראל מיד מלרים ה"ד וישע ה' ביום ההוא את ישראל מיד מלרים עכ"ל :

יישבתו הצדיקים זיגילו 'החכידים' ע"כ הטובה אשר עשה ה' לישראל הראנו ידו הנפלאה בלאת ישראל ממלרים מלרים הרעים מלך קשה יאימה קשה בכוח צמ

שעשה להם עוד ח"ש ויאמרו לאמר אשירה לה' ר"ל פ"י השירה האלח חכס לומר עוד שירה אחרת כיון שזכינו לשבח לאדוה ולהלל לשם ה' עכ"ד :

ועוד איכא תועלת גדול מהשבח וההודאה שאנחנו משבחים להקב"ה ומזכירין הטובות והנפלאות שטעה לאבותינו דבזה אין אנו מחישים מן הגאולה ואעפ"י שאין אנו ראויים לגאולה אנו מובטחים שהוא ית"ש יגאל אותנו מנגלות הזה ברחמי המרובים כשם שנאל אח אבותינו ממלרים אע"ג שלא היו ראויים לגאולה כח"ש נ"י מקרב גוי מה אלו וכו' ואפי"ה גאלם הוא ית"ש מלך המסד והרחמים :

ובמ"ש הגמ' ז"ל כו"ו הפ' זכר טעה לנפלאותיו חנון ורחום ה' הו"ד כפ' מעט אפרים דג"פ והוא

בהק' עוד מה שחקרו הראשונים דלמה הגסים שארשו לאבותינו עשאן הקב"ה מלות בחורה כמו מלה זו שאנו אוכלים על שים מה על שום שלא הספיק וכו' פסח שהיו אבותינו אוכלים וכו' ע"ש שפסח וכו' מרור זה וכו' וכן כמה מלות כמו חלו וחי' שנאל להודיענו שלא נהיה מחישים מן הגאולה וראייה לזה היא יליחת מלרים שכשם שטעה נפלאות בלאחט ממלרים כסיום הזה כן יראינו נפלאות ויולינו מהנלות הארוך הזה ח"ש זכר טעה לנפלאותיו ר"ל שהגסים עשאן הקב"ה מלות בחורה כדי שיהיה זכר לגסים וכ"ת מאיזה טעם עשאן מלות לז"א חנון ורחום ה' ר"ל כדי שידעו ישראל שהקב"ה חנון ורחום ועושה מחנה חנים אעפ"י שאינם ראויים לגאולה וכוה לא יחישו מהגאולה :

ועפ"י תירך ה' מעט אפרים אג"ז שם לחקירת מהר"י אברבנאל ז"ל שחקר האכילה מלה היא על שים מה שלא הספיק לניקס להחמין כשנגאלו ומורה דרך חירות א"כ אכילה מלה בזמן היה בלי טעם כיון שאנחנו יושבים בגלות המר הזה דמה לי גלות מלרים ומה לי גלות זה יכן נמי לענין הסיבה שמורה דרך חירות ולפי האמור הגה נכון דהטעם הוא כדי שלא יהיו מחישים מן הגאולה אף שאינם ראויים ועישים דרך חירות שהרי עשה הקב"ה במלרים אף שלא היו ראויים א"כ אף בזמן הזה אעפ"י שאין אנו ראויים אין אנו מוחישים מן הגאולה :

ובתב"ה שנת יומן ז"ל דזה הוא כו"ו הפ' פ' בא והיה היום הזה לכם לזכרון ומנוחם אותו חג לה' לזכרון חקת עולם תחננו ופירש"י לזכרון לדורות וקשה שהרי א"כ אמר ומנוחם אותו חג לה' לזכרוניכם וא"כ היו כפל במלות שירות ועוד שאף לזכרוניכם לא

היה לריך לאמרו שהרי אמר חוקת עולם תחננו חק עפ"ה א"ש ח"ש והיה היום הזה לכם לזכרון לדורות כמ"ש רש"י ז"ל והזכרון הוא ומנוחם אותו חג לה' שתחננו את חג הפסח שהוא זכר להיום הזה אשר ילחמם ממלרים ולריבים אתם לעשות דרך חירות וכ"ת למה חייבתו בחורה לעשות זכר לימי"מ ילחוג את חג הפסח לז"א לזכרוניכם ר"ל בשביל דזכרוניכם שלא יתיאשו מן הגאולה משו"ה אני מלך שחוקת עולם תחננו ותהיו זוכרים הגם שעשה לאבותינו שנאלו אעפ"י שלא היו ראויים כמו כן אנו מלפים שאעפ"י שאין אנו ראויים עתיד לגאל אותנו :

וז"ל כו"ו המניד תחילת ריבך הא לחמה ענייא וי' ור"ל דהמניד פחה דברו יאיר דבואת הלילה אנו חייבים לאכול מלה והיא מ"ע מה"ת על שום שלא הספיק בניקס להחמין וכו' וגאלם מיד וזכר לזה לומר ה' ועשאה מלות טעה לאכול מלה ימחר שהיא מ"ע כל דכפין יימי ויכול וא"ת על מה ועל מה עשאה הקב"ה מ"ע ומה טעם יש בה לז"א השתא הכא וכו' השתא הכא עבדי לשנה הבאה בטרעא דישראל ב"ח ר"ל כדי שלא נהיה מחישים מן הגאולה ונהיה בטוחים דלשנה הבאה נהיה ב"ח וגאולים משו"ה עשאה מליה עכ"ד ז"ל :

אבל המפ' ז"ל כתבו טעם שחקנו לומר בליל פסח בקול רם כל דכפין יימי ויכול משא"כ בשאר חגים ומועדים דהנה ארו"ל שצדקס הזה הוא חדש ניסן יושב הקב"ה על כסא דין ודן א"כ העולם כדמק בפי"ק דר"ה בפסח על התבואה ובמורה שאדם מידר מודדין לו ועל כי נתן מלחמי לרל ואומר כל דכפין יימי ויכול גם ה' יתן הטיב יארצינו חתן יבולה ולא יחסר לחמיו כל השנה ויחדש עלינו שנה טובה על החמיה ועל הכלכלה לכן כיון שהימים הללו ימי הדין יהא כל אדם זרי ונשכר שלא לבוא לידי חטא ולבקש בכל מאמני כמו לעשות מלות ומע"ט דשמח העולם שקול ואם חטא אפי' חטא כל דהו כרי הוא מכריע את כל העולם לקף מוצה וח"ו גירס שיהיה רעב בעולם ועונשי גדול מלעקת העניים והאבוינים ואם יזכרו לעשות איזה מליה יחירה יהיה מכריע את כל העולם לקף זכות ואז יהיה שכרו גדול מאד ובפרט שגריך לביית גרין צייתר צנולית האדקה בזמן החג שהנאותיו מרובים כדי שלא יהיה שקרן במה שאומר כל דכפין יימי ויכול וביותר בזמן הרע הזה שמדה"ד מחוחה בעולם לריך כל אדם להיות זרין במלות האדקה כמשרז"ל גדולה לדקה שמהפכת מדה"ד למדה"ר כמשרז"ל ע"פ השקיפה ממעון קדשך

קדשך מן השמים וברך את עמך את ישראל וכו' כל
 השקפה לרעם תוך ממהנת עניים המהפך רוגו לרחמנות
 ומלווה את ועימד מכבוד מע' הרב ח' באשי יל' ומאת
 הועד הקדוש להודיע להקהל הקדוש מן החסד הגדול
 אשר עשו שרי הממשלה וכבוד הפחה של עירנו מאג'יד
 שבקת ביה ירום הודם ותנשא מלכותם עם אנשי הלבא
 היהודים שנחנו להם חירות חמבה עשר יום עבור חג
 הפסח כדי שלא יאכלו חמץ ויש הרבה מהם שאינם יכולים
 לילך לבתיהם לעירם שהמקום רחוק ואינם יכולים לחזור
 בזמן שהגבילו להם ויש לחוש שמא יענישו אותם אם יתאחרו
 גם לריכים הולאה מרובה ואין לאל ידם והם מחויבים לישב
 פה העירה בימי החג לכן אנחנו מבקשים מאחינו בני
 הרחמנים שכל אחד יזמין לאחד מאנשי הלבא לביתו ובפרט
 כליל החג שכל אחד קורא בקול גדול כל דכפין יתיו ויכול
 ומיקר מה שנחקן לומר כן כליל פסח אז"ל שההגדה
 נחקנה בבבל והרבה עניים היו מוטלים ברחובות העיר
 והיו קורין להם לבוא ולאכול עמם ואז"ל דמהאי טעמא
 נחקנה בלשון תרגום לפי שלא היו מדברים בבבל כי אם
 בלשון תרגום וכדי שיבינו העניים שהם קורין להם שיבואו
 לאכול עמם התקינו אותם בלשון תרגום :

עוד איכא טעם אחר על שהתקינו לומר בלשון תרגום
 כמ"ס ה' מטה אהרן ז"ל דמה שאט אומרים הא
 לחמא ענייא די אכלו אצבתנא בארעא דמלרים קאי
 אלחם שהיו מאכילין המלריים לישראל בימי פוגיים
 ופעבודם שהיה מלה לפי שהוא קשה להתעכל וגם האוכל
 מלה איט אוכל פרבה יכתב בחורח הבית הארוך דמי שאוכל
 פח כתיי אסור לספר הימנו וכמ"ס במס' ע"ז דל"ה ע"ב
 אינו הוה מנכיה ואכיל אבי מלרי אמ"ל רבה ואיתימא רב
 נחמן בר יצחק לא תיבטעו מיניה דאיבו דקאכיל לחמא
 דארמאי ע"ס וא"כ מכ"ס שאין לספר בשבחו ואיתא
 בזוה"ק פ' בא שכליל פסח כניש קב"ה לכל פמלייה דיליה
 ואמר לון זילו ושמעו ספורא דשבחא דילי דקא משתעו
 בני וחדאן בפירקגי כדון כלבו מתכנשין ואתיין ומחברין
 בהדייהו דישאל ובמעין ספורא דשבחא דקא חדאן בחורה
 דפורקנא דמאריהון כדון אהיין ואודן ליה לקב"ה על כל אינין
 נסין וגבורן ואודן ליה על עמא קדישא דאית ליה בארעא
 דחדאן בחוריה דפורקנא דמאריהון וכו' יע"ש ואם היו
 אומרים איהו בלה"ק וידעו מה"ש שאבותינו היו אוכלים
 במלריים פח כתיי של המלריים לא היו מגידים שבחם
 של ישראל לפני הקב"ה לכן אומרים אותה בלשון תרגום
 וידוע דמה"ס אינם מוקקין ללשון תרגום לכן אינם
 יתנים לב לידע מה שאמרנו בפסקא ראשונה ומפסקא
 שאמר

שנייה ואילך אומרים בלה"ק וכוה תמידים שנחן של
 ישראל ומכאן נלמד שכמה לריך לזכר ולמנע מלאכול
 פח כתיי ואפי' פח פלטר ולא החירו ליקח פח פלטר
 של כתיי כי אם דוקא במקום שאין נחמו ישראל שם
 כמ"ס מרן ז"ל ביו"ד סי' קי"ב וביותר פה עיה"ק ירושלים
 ח"ו המלויים חולעים בצרות וכמ"ס הפר"ח ז"ל ביו"ד
 סי' פ"ד ס"ק ל"ג ה"ד החיד"א ז"ל במחבר"ר שם אות ג'
 ח"ל בירושלים פיר קדשט ח"ו מטיים חולעים במים
 שבצרות ופייעים רבים בזה כמה שקונים פח מהנכרי
 שהדבר ידוע שלשו אותם במים שיש בהם חולעים בלא
 סינון דאהך מנקימות לא קפידו ואין להחיר מטעם
 רביתיהו שהרי אלו המים שואפים אותם מן הכור ויש
 לחוש שפירשו בדלי או בדופני הבלי שהם מניחים שם גם
 בזה טופים כמה ששמים קאווי של גוים וכו' וגם בזה
 טופים במים שבכלים שמניחים הגוים בניה אחד אי
 בחנות לשמות מהם העוצרים ושבים ששוחין מהם המון
 העם בלי סינון יע"ש והחיד"א ז"ל שם כתב דהור"ח הפר"ח
 נכונה וכ"כ ה' בריכות המים יו"ד סי' פ"ד דנ"א ע"ג
 שדברי הפר"ח נכונים ואין להקל יע"ש ובזמן הזה אשר
 הממשלה יר"ה חופה פת ולחם ומיכרח בול להבעלי בתים
 מידי יום ביומו איש לפי נפשות ביתו מן הראוי הממונה
 ומשגיחי וגוברי הקהל יתנו במקום אשר לשין ואופין הפח
 ההוא שאוכלין ממנו רוב הקהל וכמעט כל הקהל שיניחו
 שם שומר ישראל להיות עומד עליהם שיסגנו את המים
 לזכות את הרבים ואף שיפסידו בזה שיטני שפירות
 להשומר ההוא מקיפת הקהל להריב מכבול לרבים ודי
 בהערה זו באופן נחזור לבקשה כבוד מע' הרב משה
 שפיר והוועד הקדוש הכללי מיחדי סגולה ק"ק עדהינו ה'
 עליהם יתנו שישהדלו שכל אחד יזמין לאחד מאנשי
 הלבא מבנ"י לביתו כליל התקדש חג הק' הזה ולא יהיו
 מושלכים בחוטים ברחובות קריה ויכולה מלה זו שמנן
 חלק המנן לבטל מעל ישראל גורוח קשות ורעות וכן
 חמת שהזמן בוגד וכלחה הפרוטה מן הכים ואפי' העשיר
 שבישראל אין הו משנת להמליח היולאותיו ולרכי ביתו
 במוזמן כי אם בדוחק ובלטר ועשיר ורש נפגשו ועל זה
 בקש שהע"ה במשליו ל' ראש ועושר אל תמן לי דיל"ד
 דהול"ל ריש או עושר ר"ל שלא יהיה פני מלטרך לבכיות
 גם שלא יהיה עשיר מופלג וכמו שנחן טעם לכל אחד
 מהם פן אשבע וכו' ע"ד מו"ס"ה ירב לבבך ושכח את
 הא' וכן נאמר וישמן יבורן ויבטט וכן ואכל ושבע ודשן
 ופנה אל אלהים אחריב, ופן אודש וגנבתי ע"ד מש"ה לא
 יבזו לגנב כי יגנב למלא נפשו כי ירעב אך השחא
 שאמר

שומר ריש ופועל משמע שתיבן יחד זה לא יבטו יחדיו
 אלא או שני או עושר אלא הטובה שהוא פשיר גדול
 אבל אין ידו משנת ליקח מנכסיו דבר ואפי' להולאות
 ביתו וזה נקרא ג"כ עני זה אשר הגבוה כמו שאירע
 בזמן הזה עם הרוב ועל זה אמר ריש ועושר יחד אל
 תתן לי :

אבל ידוע מ"ש במס' יבמות דס"ג ע"א המלוה סלע
 לעני בשעת דוחק עליו הכתיב אומר או תקרא
 וה' יענה תשיע ייאמר הגני דקשה להבין אומרו בשעת
 דוחק שלא העני חמיר הוא דחוק וכל השעות שוות
 אלו ח"כ מה זה שאמר בשעת דוחק דמשמע שיש שעה
 שאינו דחוק ופי' ה' עיון יעקב ז"ל דר"ל בשעת דוחק
 כל המלוה קאמר שהוא עלמו דחוק ויש לו דוחק במעותיו
 ואפי"ה מלוה לעני שזה ודאי מלוה גדולה לכן עליו נאמר
 או תקרא וה' יענה וכו' :

וזרזו ג"כ כו' הפ' מלוה ה' חיון דל וגמולו ישלם
 לי וקשה דהול"ל חיון לדל אלא ר"ל אימתי
 נחשב כמלוה לה' ככ"י היינו דוקא כאשר החונן ועושה
 דקה הוא עלמו דל ואעפי"כ הוא מלוה או חונן ינותן
 דקה על זה אמר הקב"ה עלי לשלם לו גמולו :

זרזו רמו כו' הפ' טוב עין הוא יבורך כי נתן מלחמו
 לדל די"ל דחיבת מלחמו דודאי הוא שהנותן
 מלחמו הוא נותן שאם נזל ומאכיל הרי זו מלוה הבאה
 בעבירה יכתיב שונא נזל בשולה וא"כ הול"ל כי נתן
 לחם לדל אלא הטובה שהטמן עלמו דחוק ואין לו אלא
 לחמו הרדיך לו ואפי"ה הוא נותן ממנו לדל זה הנקרא
 טוב עין יראוי לזכרה :

מערתה הביא נבוא לבאר המאמר אשר התחלנו בו
 שבה עוזא שר של נזירים לפני הקב"ה וטען
 ואמר רבש"ט אומה זו שאחה מיליח ממלרים יש לי
 עליה דין יבוא מיכאל שר שלהם וידון עמי אמ"ל הקב"ה
 למיכאל בא ידון עמו אותה שעה פתח עוזא ויאמר
 רבש"ט אמה גורח על אימה זו שיהיו משועבדים תחת
 יד אומה שלי ת"ס ועדיין לא עבדו בהם כי אם רד"ו
 תן לי רשות להחזירם מה אמה קיים אף שביעתך
 קיימת אמ"ל הקב"ה למיכאל החזר לי תשובה אותה
 שעה שתק מיכאל או השיב הקב"ה יאמר אני יש לי
 ללמד זכות על בני כלום נתחייבו אלא בשביל דבור
 אחד שאמר אברהם אברהם כמה אדע כי אירשנה
 ואמרתי לו ידוע אדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם
 כלום בארץ מלרים אמרתי בארץ לא להם אמרתי
 משנילד ילחק החחילה הגזירה אותה שעה הליל הקב"ה

את ישראל מיד מלרים הפ"ד ויוסע ה' ביתם ההוא את
 ישראל מיד מלרים ע"כ :

ותחילה וראש לבו לדעת כיון שהגזירה היחה בארץ
 לא להם כמ"ס לו הקב"ה לעוזא למה נלגל
 הקב"ה שיהיה הגלות במלרים ולא במקום אחר ואפשר
 לענ"ד לתת טעם לזה בהק' מ"ס במדרש איכה ע"פ
 שמשו כי נאנחה אני כל אייבי שמשו רעתי ששו כי
 אמה עשית אמרו ישראל לפני הקב"ה לא אמה עשית
 שיהיו האומות שונאים אותנו לא אמה כתבת צחירה לא
 תחתון גם וכו' אלו היחה ברחי נביא אי ברתיא
 נבי ואוכלים יחד לא היו שונאים אותנו הוי כי אמה
 עשית :

זרזו פי' ה' חיים עמרים ז"ל גם' לחם שוני כו' המניד
 היא שעמדה לאבותינו וכו' אלא שבכל דור ודור
 עומדים עלינו לכלותינו והקב"ה מליגנו מידם לא ולמד
 מה בקש לבן הארמי לעשות ליעקב אבינו וכו' וי"ל דאך
 בא המניד להנדיק את פרעה שלא נזר אלא על הזכרים
 ולהגדיל עון לבן שבקש לעקור את הכל הלא הלילה
 הזה את מספרים בנימי יליחא מלרים אלא בא לרמוז
 שלא נטעה ולומר מה לנו לספר בשבתי המקום במקום
 שהפליא לעשות עמנו הלא הוא בגרמא שנהיה מוכים
 ומעונים כמה שהפרידנו מהם באכילה ושחיה ומלהתחתן
 עמהם ולולא זאת לא היינו נולים ולא היו עושים עמנו
 רעה בניזיוח קשות וכיון שככ"י הוא הגירס חייב לגאול
 אותנו ואין אנתנו חייבים להגדיל בשבתי כ"כ על
 שמליגנו מידם לז"א אדרבא היא שעמדה לאבותינו ולנו
 שבכל דור ודור עומדים עלינו והקב"ה מליגנו מידם
 וכדי שלא תאמר דתורתו היא חיבתם ושנאתם לז"א
 אדרבא היא שעמדה לאבותינו ולנו ר"ל שהפירוד מהם
 ע"י החורה הוא שעמד לנו שהרי לבן הארמי שהיה אחי
 אמו ליתע"ה וגם היה חמוי שנשא ד' בנותיו רחל ולאה
 ובלהה וזלפה והיה בביתו כ' שנה ואפי"ה היה שונאו
 ליעקב ובניו יותר מפרעה שפרעה לא נזר וכו' ולבן
 בקש לעקור את הכל הרי כי הרע אייב בקדש הקרב
 הקרב יותר מפרעה הרחוק וא"כ הא ודאי יפה עשה ה'
 שהבדילנו מן העמים כי כשהם קרובים יהיו יותר שונאים
 ומכאיבים אותנו זמ"ד לכן גלוי וידוע לפני ית' שישראל
 יהיו טוענים כן בימי גלותם כי אמה עשית לכן נלגל
 ה' ית' שיהיה גלות הראשון במלרים אשר הם מעלמן
 לא יוכלון לאכול את העבדים לחם ואפי"ה לא נזר
 פרעה אלא על הזכרים ולבן שהיה עלמו ובשרו כמ"ס
 לו אף עלמי ובשרי אמה בקש לעקור את הכל כדי
 להודיע

להודיע שאין שאתם עמנו מטעם שאסרה לנו החורה להתחתן בהם כמו שאמרו ישראל שהרי לכן יוכיח לכן עלינו לשבח לארון הכל שמליל אוחנו מידם ודו"ק :

והנה יל"ד במאמר זה טובא חדא כמה שטען עווא' אחת גורח על אומה זו שיהיו משועבדים אחת יד אומה שלי פיאך בא לפעון טענה זו לפני ה' שהגזירה היחה שיהיו משועבדים אחת יד מלרים כאילו הדבר מפורש שיהיו במלרים והלא לא נאמר אלא בארץ לא להם וכמו שהשיב לו הקב"ה, ועו"ק איך נשתתק מייכאל כאילו ח"ו מקרא לא ידע שכן כתיב בארץ לא להם, עוד יש לו להבין תשובת ה' וטענתו כלום נחייבו אלא בשביל דבור אחד שאמר אברהם כמה אדע דלמה לריך להודיען טעם של העונש משום דבור אחד וכו' כיון דעיקר התשיבה היא בארץ לא להם אמרתי ח"כ היה די ומספיק שיאמר לו כלום בא"מ אמרתי וכו' מבלי שידיענו סיבת העונש שאינו לא מעלה ולא מוריד לבטל טענתו :

ואם ישר לפ' אם יראה בעיני מו"ר בהק' מ"ש הלקט יוסף ז"ל בשם הש"ך ז"ל עה"ה דהט' שזכו המלרים בישראל יוחר משאר אומות משום דמלרים סמוכה לישראל וכו' בהם מדין בן המלך יע"ש והקשו עליו מ"ש הרשב"א ז"ל בחשו' וה"ד רמ"א ז"ל בסו"ס קע"ד וז"ל מי שמכר שדה לזמן ולא לחלוטין לית בה דינא דבר מלרא וא"כ כיון שהקב"ה לא זכר את ישראל בגלות לחלוטין כי אם לזמן כדכתיב ועו"ע אותם ת"ש ח"כ לא שייך בהו דרב"מ ותי' דעת הרשב"א ז"ל היא כמ"ד דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי אבל למ"ד דק"פ כקב"ה ד' אף במוכר לזמן אית ביה דרב"מ. עו"ג מ"ש רש"י ז"ל ס' בראשית אהרי"ל לא היה לריך לפתחיל את החורה אלא מהחודש הזה לכם וכו' ומה טעם פתח בבראשית משום כח מעשיו הגיד לטמו לתה להם נחלת גויים שאם יאמרו אוה"ע לישראל לסטים אחס שכבשתם ארלות ז' עממים הם אימרים להם כל הארץ של הקב"ה היא ברטנו נחנה להם וברטנו נטלה מהם ונחנה לנו ע"כ וכחב הלק"י סגו' ז"ל דעל זה הקשי וכו' כך היא שורת הדין מי שנתן מתנה לאחד וזכה בה יכול לחזור לטלה הימנו ולתנה לאחר ותי' שהקב"ה לא נחנה להם לחלוטין אלא לזמן לקנין הפירות וק"פ לאו כקב"ה עכ"ל :

עו"ג מ"ש ה' חיים עמרם ז"ל בס' לחם עוני על ההגדה דס"ח ע"ב וז"ל מלינו דמה"ש טענו כמה"ת חנה הודך על השמים יהיחה טענתם שהם

רולים לזכות בחורה מדינא דבר מלרא שהיא קרובה להם ח"ש חנה הודך על השמים ר"ל כיון שהחורה בשמים והם ג"כ בשמים יש להם לזכות בה מדין בה"מ והתי' לזה דמכר החורה הוא לזמן וכמש"ל שהמטות בטלות לעת"ל והמוכר לזמן לית ביה דרב"מ כמ"ש הרשב"א ולפ"ז טענתם בטילה אף זה היא דוקא למ"ד דק"פ לאו כקב"ה ד' ז"ל :

היוצא מהאמור דאי אמרינן דהלכתא היא דק"פ כקב"ה ד' שפיר זכו המלרים בישראל מדרב"מ אע"ג דגזירת הגלות היא לזמן ואינם יכולים ללחץ קודם הזמן ועוד ארץ כנען זכו בה הכנענים וגם מה"ש ז"ס בטענתם שרולים לזכות בחורם מדין בה"מ ואע"ג שהמליות בטלות לעת"ל דכולהו חד טענה אית להו דק"פ כקב"ה ד' וכאמור אבל אי אמרינן דהלכתא חזלא כמ"ד דק"פ לאו כקב"ה ד' ח"כ שלא כדין זכי המלרים בישראל ויכולים ללחץ קודם הזמן וארץ כנען לא זכו בה הכנענים לעולם וחזרת לישראל ומס"ש לית להו זכייא בחורה מדרב"מ כיון שהמלות בטלות לעת"ל :

עוד נק' מ"ש הלקט יוסף ז"ל ע' אברהם היה ב' דאברהם אע"ה היה ס"ל דק"פ כקב"ה ד' יהוא דהגר בת פרעה היחה וכאבר ראה פרעה הנסים שנעשה לשרה נתן לה את בתו הגר לשפחה אמר מוטב שתהיה שפחה בבית זה משתהיה גברת בבית אמרים ולכן נקראתה שפחת גרי' ולא שפחה אברהם שהיא אוחת שפחה לשרה ופי' נכסי מלוג ואין לאברהם זכות בה כי אם לפירות כידוע דנכסי מלוג הפירות הם לבטל דוקא ואי אמרינן דק"פ כקב"ה ד' יכול אברהם לשחררה אבל אי אמרינן דק"פ לאו כקב"ה ד' אינו יכול לשחררה ואם שחררה אין שחרורו שחרור ושרה היה ס"ל דק"פ לאו כקב"ה ד' לכן אמ"ל בא נא אל שפחתי ר"ל אע"ג שאני נוחנת אותה לך לאשה פדיין היא קרויה שפחתי יאינך יכול לשחרר אותה יחס שחררה איהא אין שחרירך שחרור וכן אחר שנשאה אמ"ל אנכי נחתי שפחתי בחיקך אבל אחע"ה היה ס"ל דק"פ כקב"ה ד' ושחררה כאבר נשאה לכן כאשר ראתה שרה את בן הגר מנחק אמ"ל גרש האמה הזאת ואת בנה ר"ל דעדיין היא אמה וילד שפחה כמות לכן אמ"ל ואת בנה ולא אמ"ל ואת בנך אבל אברהם ס"ל דק"פ כקב"ה ד' ויכול לשחררה וא"כ אינו קרוי בנה אלא בנו וז"ש יירע הדבר מאד בעיני אברהם ר"ל הרע לו על מה שדברה ברה ואמרה יאת בנה וז"ש על אודות בנו ר"ל דאיהו ס"ל כיון כשחררה ח"כ הוא קרוי בנו ולא בנה של הגר יאמ"ל הקב"ה אל ירע

בעיניך

בטיגך על הנער ולא אמ"ל על בןך וגם אמ"ל ועל
 אמתך דמדיון היא אמה ואין שחרורך שחרור דק"פ
 לאו כקהג"ד ולכן כאשר אמ"ל ה' קום התהלך בארץ
 לארצה ולרחבה כי לך אחננה ויען אברהם ויאמר ה'
 אלהים במה אדע כי אירשנה ר"ל שהרי כבר זכו בה
 הכנענים ואע"ג שנתח אותה להם לזמן דילמא הלכתא
 כמ"ד דק"פ כקה"ג ויאמר אליו ידוע הדע וכו' ועו"פ
 ח"ש וישעבדו בהם המלריים בטלח בלעם דזט בהם
 המלריים מדין בה"מ וכמש"ל ג' היו באותה ענה בלעם
 ואיוב ויחרו בלעם שיפן נהרג וכו' וי"ל דעל מה היחה
 הענה ובמה היה מסתפק פרעש עד שהילך ליטול
 ענה משלשה אלה בני נח אלה הוא הדבר שהגזירה היא
 בארץ לא להם ולא פירש באיזה מקום ועל זה היה
 מסתפק פרעש אם יוכל לזכות ולהשתעבד בהם מדין
 בה"מ כיון שארץ מלרים קרובה לארץ ישראל ואע"ג
 דהגלות היה לזמן דילמא הלכתא כמ"ד דק"פ כקהג"ד
 או"ד דהלכתא כמ"ד דק"פ לאו כקהג"ד ואינו יכול
 להשתעבד בהם מדדב"מ ובלעם יפן דהלכתא כמ"ד
 דק"פ כקה"ג ויטל להשתעבד בהם ולכן נהרג ואיוב
 שחק ושחיקה כהודאה לא נחייב מיחה כי אם גזון
 ביסורין :

מעשה זה טוי המחמר דבא עזא טעון לפניו ית'
 אחת גזרת על אומה זו שיהיו משועבדים תחת
 יד אומה שלי ח"ש ור"ל דאע"ג דקרא כתיב בארץ לא
 להם אבל כיון שכחבח בחורה ועשיית הישר והטוב ומינה
 למדת דהמלך קודם ח"כ אף הכא נמי המלריים זכו בהם
 מדדב"מ שארץ מלרים סמוכה לארץ ישראל וכאילו אמרה
 שיהיו משועבדים תחת יד אומה שלי ח"ש ועדיין לא
 ישבו כי אם רד"ו שנה חן לי רשות להחזירם שכבר זכו
 בהם המלריים ואע"ג שהגזירה היחה לזמן המוכר לזמן
 אית ביה דינא דב"מ דק"פ כקהג"ד אמ"ל הקב"ה למיכאל
 החזר לו תשיבה אותה שעה שחק מיכאל לפי שטענה זו
 שטעון עזא דהמיכר לזמן אית ביה דינא דב"מ דק"פ
 כקה"ג טובה היא למח"ש שרולים לזכות בקבלת החורה
 מדין בה"מ ואע"ג שהמלות בטלות לעה"ל והוא"ל כמוכר
 לזמן דס"ל דק"פ כקהג"ד לכן שחק מיכאל ולא רלה לומר
 לו דהדין הוא דק"פ לאו כקהג"ד שאם יאמר לו כן איך
 יוכלו מה"ש לטעון בקבלת החורה חנה הירך על השמים
 מדין בה"מ או אמר הקב"ה אני יש לי ללמד זכות על בני
 דהלכתא כהרשב"א דהמוכר לזמן לית בה דדב"מ וק"פ
 לאו כקהג"ד שהרי כלום נחייבו בני אלה משום דבור
 אחד שאמר אברהם איהבי במה אדע כי אירשנה והא

לדיך דס"ל דק"פ כקהג"ד ח"כ לא חטא אברהם באמירת
 במה אדע ושפיר שאל דכיון שזכו בה הכנענים כבר
 בפירות ולדיך ק"פ כקהג"ד ולמה יענש ומדהענשתי
 אותי על שאמר כן ממילא משמע דהלכתא היא כמ"ד
 דק"פ לאו כקהג"ד והמוכר לזמן לית ביה דדב"מ וח"כ
 לא זכו המלריים מדינא דב"מ ואינם חייבים לחזור למלרים
 להשלים זמן הגלות שם ומכ"ש דאיכא למימר דמשולד
 ילחך התחילה הגזירה ודו"ק (ושהדי במרומים שאחרי
 טתבי ראה ראייתו לשאר בשריט פאר משפחתינו) מר
 דודינו אברהם ענתינו ולה"ה בסה"ט יושב אהלים בפ'
 בשלח דמ"ה ע"א שפי' כן והרואה יראה שיש בדברי
 חוספה ביאור על מה ששחק מיכאל ושו"ש כמ"ד
 שכוונתי לדעת קדוש :

ובזה אפשר לפ' לעג"ד מאמרס ז"ל במס' כהרא דט"ז
 ע"א ויהי היום ויבואו בני האלהים להתייב על
 ה' וכו' ויאמר ה' אל הטען מאין תבוא ויען הטען אח
 ה' ויאמר משוט בארץ וכו' אמר לפניו רבש"ע שטתי בכל
 העולם ולא מלאתי נאמן כעבודך אברהם שאמרה לו קום
 התהלך בארץ לארצה ולרחבה כי לך אחננה ובשעה שבקש
 לקבור את שרה לא מלא לקבורה עד שקנה בת' שקל כסף
 ולא הרהר אחר מדותיך וכו' עוד איתא שם שטן ופנינה
 לשם שמים נחכונו שטן כיון דחוייה להקב"ה דנטי דעתיה
 בחר איוב אמר דילמא ח"ו מיגשייא ליה לרחימותיה
 דאברהם וקשה איך עלה על דעתו לומר כן דמשום דנטי
 דעתיה בחר איוב ולא הביא עליו יסורין בזה מיגשי ליה
 לרחימותיה דאברהם דמה חלוי זכ"ו הלא אפשר שיהיה
 דעתיה נטיה בחר איוב וגם ברית אברהם יזכור כי
 אין שכחה לפני כסא כבודו ית' אבל עפי"ה ח"ש והוא
 דכבר כתבנו לעיל דאיוב שחק לעלם בלעם שאמר
 דק"פ כקהג"ד ויכולים המלריים להשתעבד בישראל
 מדינא דבר מלרא ואי אמרינן הכי גם הכנענים זכו
 בארץ אף שנחנה הקב"ה להם לזמן וח"כ אין לו לאברהם
 להרהר אחר מדותיו ית' על שלא מלא מקום לקבור
 את שרה עד שקנה בת' ש"פ שהרי כבר זכו הכנענים
 בה ואע"ג שנתח אותה להם לזמן הרי לדעתו של בלעם
 דק"פ כקה"ג וכן הסכים עמו איוב ששחק ושחיקה כהודאה
 לכן בתחילה אמר שטן שטתי בכל העולם ולא מלאתי
 נאמן כעבודך אברהם שאמרה לו קום התהלך בארץ
 לרצה ולרחבה כי לך אחננה וכשבקש לקבור את שרה
 לא מלא מקום עד שקנה בת' ש"ב ואע"ג שנתח אותה
 לכנענים לא נתח להם נוף האקרקע עלמא אלא לפירות
 יק"פ לאו כקהג"ד וח"כ היה לי מקום להרהר ולא
 הרהר

הרהר א"כ בודאי הוא שלבבו נאמן לפניך וסבב גדול הוא לו וגפ"ו איוב ששחק בששמש ענה כלעם דק"פ כקהג"ד וכו' המלריים להשתעבד בישראל מדב"מ ושתיקה כבודא ראו להיות נדון ביסורין לכן השטן דחוייה להקב"ה דנטיח בחר איוב ולא הביא עליו יסורין אף דשתיקה כבודא ראו מזה מוכח דס"ל להקב"ה דיפה שתיקה ויפה דן דק"פ כקה"ג אמר דילמא ת"ו ביה מינשייא ליה לרחיטותיה דאברהם במה שלא הרהר אחר מדותיו ית' על שלא מלא מקום לקבור את שרה דלפי זה לא היה לו מקום להרהר שהרי עתה זוכים בה הכנענים לכן מזה עשה גלגל הדבר שיביא הקב"ה יסורין על איוב על מה ששחק דלפי האמת דינא הוא כמ"ד דק"פ לאו כקהג"ד ואין להמלריים זכיה מדב"מ ומה גלמד דארץ ישראל היא לאברהם ולזרעו אחריו ולא זכו הכנענים בה כי אם לפירות וא"כ אה"ע היה לו מקום להרהר על שלא מלא מקום לקבור את שרה וכיון שלא הרהר נמלא לבבו נאמן ע"ס ה' ויגדל שבתו עד מאד ותגדל אהבתו לפני המקום ב"ה וכל זה עשה לחוק ולאמת דבריו שאמר שטתי בכל העולם ולא מלאתי נאמן כעבדך אברהם וכו' :

ועפ"ה יובנו היטב לענ"ד המשך הפ' הנאמרים בנחמיה ט' ו"ח אתה הוא ה' האלהים אשר בחרת באברהם והולאתו מאור כשדים ושמה שמו אברהם ומלאת את לבבו נאמן לפניך וכרות עמו הברית לתת את ארץ הכנעני וכו' ותרא את עוני אבותינו שמעת במלרים ואת זעקתם על י"ם ומתן אוחות ומופתים וכו' ועל סיני ירדת ומתן להם משפטים ישרים ותורות אמת וכו' ולחם משמים נתת להם לרעבם וכו' ותאמר להם לבוא לרשת את הארץ אשר נשאת את ירך לתת להם. והדקדוקים מצווארים חדא במ"ש ומלאת את את לבבו נאמן לפניך ולא ביאר במה נמלא לבבו נאמן. עוד יש להבין מה שהזכיר אה"כ וכרות עמו הברית לתת את ארץ הכנעני וכו' משמע דבמה שכתב עמו הברית לתת את אה"כ וכו' בזה נמלא לבבו נאמן ולנו לדעת דאיך בזה נמלא לבבו נאמן. עוד יש להבין מ"ש אה"כ יליאת מלריה ומח"ת יירושת הארץ המשמע דמאלו יל"מ ומח"ת ויריגת הארץ נמלא שלבבו נאמן לפני ה' וכבר לעיל בדריה א' לבר מליה פירשתי מאמר הגו"ל ופסיקים אלו באופנים טובים יע"כ :

ודישרא הכא יתבאר עפ"ה ומדובר לעיל וה"ק אתה הוא ה' האלהים אשר בחרת באברהם וכו' מלאת את לבבו נאמן לפניך שהיה לו להרהר אחר

מדותיו ולא הרהר ובמה לו"א וכרות עמו הברית לתת את ארץ הכנעני וכשבקש לקבור את שרה לא מלא מקום עד שקנה בת' ש"כ וכמ"ש השטן שטתי בכל העולם ולא מלאתי נאמן כעבדך אברהם וכו' וכי חימא הרי כבר הכנענים זכו בה ואע"ג חט לזמן לפירות דיקא וק"פ כקהג"ד וא"כ לא היה לו מקום להרהר לזה אמר זה אינו שהרי ותרא את עוני אבותי במלרים וכו' ומתן אוחות ומופתים וכו' והולאתו משם קודם הזמן אף שזכו בהם המלרים מדין בה"מ משום שהגלות היה לזמן והמוכר לזמן לית ביה דרב"מ כהרשב"א ז"ל דק"פ לאו כק"ג. ועוד ראינו ברורה שהרי ועל ס"ס ירדת ומתן להם משפטים ישרים ותורות אמת ר"ל שלא זכו מה"ש בקבלת החורה מדב"מ כמו שטענו חנה הודך על השמים. ו"ש ומתן להם להם דיקא ולא למה"ש וכן יתורה לית להם ע"י משה עבדך להם דיקא ולא זכו מה"ש בטענתם לפי שהמנות בטלות לעת"ל וכמוכר לזמן לית ביה דרב"מ דק"פ לאו כקהג"ד ומה"ט נופיה ותאמר להם לבוא לרשת את הארץ אשר נשאת את ירך לתת להם ולא זכו בה הכנענים אלא היא שייכה לאברהם שאמרת לו קום התהלך בארץ וכו' וישראל זוכים בה מדין ירושה וא"כ כשרלה לקבור את שרה ולא מלא עד שקנה בת' ש"כ היה לו להרהר אחר מדותיו וכיון שלא הרהר בודאי הוא שבוה מלאת את לבבו נאמן לפניך :

אשר בזה אה"כ לפ' הפסוקים בפ' ותחמך כי ישאלך כך מחר לאמר מה העדות והחוקים והמשפטים אשר לזה ה' אלהינו אהכס ואמרת לבנך עבדים היינו לפרעה בגללים ויוליאתו ה' ממלרים ביד חזקה ויתן ה' אוחות ומופתים גדולים ורעים במלרים וכו' ואה"ט הולית משם למען הביא אוחות לתת לנו את הארץ אשר נשבע לאבותינו י"לנו ה' לעשות את כל החקים האלה וכו' והדקדוקים מביארים לעין כל ידיע דהבן הזה הוא הבן החכם אחד מהרבעה בני הנאמרים בהגדה ויש להבין דבריו כיון דבר חכים הוא יודע את חוקי האלהים ואת תורותיו על מה באה שאלתו מה העדות וכו' ועוד מריהטא דלישניה משמע דביקר שאלתי היא על נתינת ההורה שנחנה בקב"ה לט ולא לאחרים וכמ"ש אשר לזה ה"א אהכס י"ל על מי היסה כוונתו שיתן אוחות להם אה"כ על אה"כ הרי כבר ארז"ל שהחזירה ה' ע"כ אה"כ ולא קבלוה עוד ויש להבין חשבתו של אה"כ ואמרת לבנך עבדים היינו לפרעה וכו' דאין זה השיבה לשי"גו ואין זה אלא כסיפור דברים בעלמא על ה' אה"כ שאלתו שטעה לני ה' ע"ל ע"ש

מ"ש ואותו הוליא משם למען הביא אותנו לתח לנו
 אח הארץ אשר נשבע לאבותינו ויטנו ה' לעשות א"כ
 החוקים האלו וס' דמשמע דכיון שהוליא אותנו לתח לנו
 אח הארץ משו"ה ויטנו ה' ר"ל לנו ולא לאחרים וזו היא
 תשיבה לשאלתי ואנחתי לא נדע אח טונחו כזה אכן
 עפ"ה ומדובר לעיל יבא הכל פ"ג שהבן החכם בחכמתו
 אף הוא ידע שמה"ש נחשו לקבלת התורה ידינה קתבתי
 כמ"ש תנה הודך על השמים יש להם זכות בה שהם
 מלרעים והמלרן קודם כדכתיב ועשית הישר והטוב יאע"ג
 דהמלכות בטלות לעת"ל דהוי"א כמוכר שדכו לזמן הוא היה
 ס"ל דהלכתא הוא כמ"ד דק"פ כקה"ג ואית ביה דדב"מ
 לכן זאת היחה שאלתי מה העדות וכ' אשר ליה ה"א
 אחכס אחכס דיקא ולא למה"ש שהרי דינא קתבתי דאית
 ליה זכותא דאורייתא מדדב"מ אף אחת אמור לו עבדים
 הייט לפרעה במלרים שהיא קרובה לארץ ישראל ולפי
 דפתח של המלרים שזכו בנו מדין בה"מ ואף שהגלות
 הוא לזמן ס"ל דק"פ כקה"ג ולהירית להם הקב"ה שהם
 טועים דק"פ לאו כקה"ג ויוליאט ה' ממלרים ביד חזקה
 וכ' קודם הזמן ימה"ע גופיה ואותנו הוליא משם
 למען הביא אותנו לתח לנו אח הארץ אשר נשבע
 לאבותינו אע"ג חכו בה הכנענים לפי שזכיייתם לא היחה
 אלא לזמן וק"פ לאו כקה"ג א"כ גם במת"ת שהיא לזמן
 דשמלות בטלות לעת"ל אין למה"ש זכיייה בה מדין בה"מ
 לכן ויטנו ה' לעשות אח כל החוקים האלה ותורה ליוה
 לנו ולא למה"ש שאין להם לזכות בה מדדב"מ :

וזה ג"כ כו' שאלת החס והיא מסיח לפי תומו מה
 זאת ואמרת אליו בחזק יד הוליאטו ה' ממלרים
 מב"ע ושאלתי היא כספר החסים ולא פורש על מה היא
 שיאל מה זאת ומהי התשובה שהשיב לו בחזק יד וכי'
 חבל עפ"ה ח"ש והוא דידע דזאת הוא רמו לתורה
 כדכתיב וזאת התורה ואפ' הוא ידע שמה"ש טעט שיזכ
 הם בקבלת התורה מדין בה"מ ועל זה היחה שאלתי
 מה זאת ר"ל מה יש לכם זכות בתורה שנקראת זאת
 הלא יפה טעטו מה"ש תנה הודך על השמים שיש להם
 לזכות בה מדדב"מ וכי תימא כיון דהמלכות בטלות לעת"ל
 הוה ליה כמוכר לזמן דלית ביה דדב"מ כמ"ש הרשב"א
 ז"ל מי יימר דהלכתא היא דק"פ לאו כקה"ג דלמא
 הלכתא כמ"ד דק"פ כקה"ג ושפיר יש להם מה"ש זכות
 בקבלת התורה אף אחת אמור לו תשיבה נילחח בחזק
 יד הוליאט ה' ממלרים מב"ע קוה"ו אע"ג שזכו בהם
 המלריים מדין בה"מ לפי שהגזירה היחה לזמן וק"פ לאו
 כק"ג א"כ מזה הטעם עלמו מה"ש לית להו זכיייה

כדאורייתא וזאת התורה ליוה לנו :
ובדבר הזה אפשר לפ' ג"כ כו' הפ' הנאמרים בפ'
 שמות ויאמר ה' ראה ראיתי אח עוני עמי אשר
 במלרים וכי' ויאמר משה אל האלהים מי אנכי כי אלך
 אל פרעה וכי' הוליא אח בני' ממלרים ויאמר כי אחיה
 עמך וזה לך האות כי אנכי שלחתיך בהוליאך אח העם
 ממלרים מעבדון אח האלהים על ההר הזה וי"ל דבשלמא
 מ"ש מי אנכי ר"ל שאני ראוי לילך בשליחות זו הוא
 מרוב הענוה שבו כדכתיב והאיש משה עניו מאד מכל
 האדם. אבל מ"ש וכי' הוליא אח בני' ממלרים הוא דבר
 בפני עלמו ור"ל שאי אפשר שילאו משם ולא ידעטו טעמו
 עי"ל במ"ש וכי' הוליא אח בני' מא"מ והי"ל מארנו יהוא
 מוסב על פרעה שהזכיר אותו בסמוך. עוד יש להבין מ"ש
 לו ה' וזה לך האות וכי' בהוליאך אח העם ממלרים
 מעבדון אח האלהים על ההר הזה שרמו לו על קבלת
 התורה איך תהיה קבלת התורה אות ליליאחס ממלרים
 אבל עפ"ה יובטו היטב וה"ק מרע"ה מי אנכי שאני
 ראוי לשליחות זו. ועוד איך אפשר שאליא אח בני ישראל
 ממלרים אשר היא קרובה לא"י וזכו בהם המלריים מדין
 בן המלך וחייבים להשלים הזמן שם ועל זה השיב לו
 הקב"ה על מה שאמרת מי אנכי ויאמר כי אחיה עמך
 וזה לך האות כי אנכי שלחתיך ואחה שלוחו של מלך ועל
 מה שאמרת וכי' הוליא אח בני' ממלרים שזכו בהם
 המלריים מדין בן המלך שהיא קרובה לארץ ישראל זה
 חיט שהגלות הוא לזמן והמוכר לזמן לית ביה דדב"מ
 דק"פ לאו כקה"ג וראיה לזה בהוליאך אח העם ממלרים
 מעבדון אח האלהים על ההר הזה שהיא קבלת התורה
 שאחס תקבלו איתה ולא מה"ש אף שהם יטעטו תנה
 הודך על השמים שהם יש להם דב"מ לא יזכו בהם
 לפי שהמלות בטלות לעת"ל והמוכר לזמן לית ביה דדב"מ
 דהלכתא היא דק"פ לאו כקה"ג ולפ"ז גם המלריים לית
 להו זכיייה בישראל מדדב"מ ויכולים ללחח קוה"ו :

וואת מלאטו שסירב מרע"ה בשליחותו ש"מ ואמר לא
 איש דברים אנכי וכי'. ועוד חזר ואמר בי אדני
 שלח נא ביד תשלח ועל זה נענש שנטלה ממני הכהונה
 וניתנה לאהרן אחיו כמ"ש בש"ר וי"ל ויחר אף ה' במשה
 ויאמר הלא אהרן אחיך הלוי מה חרון אף היה שם שנטלה
 כהונה ממנו וניתנה לאהרן ארז"ל הלא אהרן אחיך הלוי
 וכי' מאחר שאמר אחיך איני יודע שהוא לוי אלא חמ"ל
 הקב"ה ראוי היית להיות כהן והוא לוי ולפי שיהיה
 מסרב על דברי תהיה לוי והוא כהן ע"כ וכתבו המש'
 ז"ל דרמזו לו אח זה במ"ש והיה הוא יהיה לך לפה יאחה
 תהיה

חיה לו והוא דחיבת הוא נאמרה בלוי כדכתיב ועבר
 הלוי הוא וחיבת אתה נאמרה בכהן דכתיב אתה כהן
 לעולם ו"ר וחי' הוא שנאמרה בלוי ועג' הל"י הוא יהיה
 לך אבל ואתה שנאמרה בכהן אתה כהן לעולם תהיה לו
 לאהרן ולבניו :

ובזרה יובן אללי מאמרם ז"ל ס' תורה בטפה שאמ"ל
 הקב"ה למשה ואתה הקרב אליך את אהרן
 אחיך הרע לו אמ"ל הקב"ה תורה היחה לי ונחתיה לך
 שאלמלא היה אהרן אחיך היה עולגני ע"כ והיא תמוה דלמה
 הרע לו דנראה שח"י הוא רודף אחרי השגרה והכבוד ואין
 זה מדרכיו שהיה עניי מכל האדם עידי ים להבין מ"ש לו
 ס' חיה הייה לו ינחה לך יכי אי אפשר להיות זכה
 בשחיהן תורה יגדולה במקום אחד וכל הגופ' י"ל דרבו
 קסת"ס בפי' מאמר זה ישין בהם וגם חנ"י חני ענ"י
 פירשתי בו כוונת הופנים והמה בכחובים ועשה עפי"ה
 יבואר ג"כ היטב והוא דכבר כתנו משר"ל דמה שנעשה
 משה ויטלה מומנו הכהינה לפי שסירב בשליחותו ב"מ
 ומה שסירב לפי שכבר זכו בהם המלריים מדין בה"מ
 ואע"ג שהגלות הוא לזמן היה ס"ל דק"פ בקה"ג ולפי'
 המוכר לזמן אית ביה דדב"מ וא"כ הינו רל"י הוא להעניש
 שחנטל הכהינה על שסירב בשליחותו ג"מ דנפי דעתי
 כדן סירב ובא הקב"ה והיכיח לו דק"פ לאי בקה"ג
 והמוכר לזמן לית ביה דדב"מ וכה אמ"ל תורה היחה לי
 ונחתיה לך ולה למה"ש חף שטענו דחיה להי זכיה בה
 מדין בה"מ לה נהקבל דכתיב דהגותי בטיות לעה"ל
 והמוכר לזמן לית ביה דדב"מ ולפי' גם המלריים לית
 לה זכיה מדין בה"מ יבלה כדן סירבת לך נעשת
 שתנעל ממך הכהינה והנמן לאהרן אחיך :

ובמצינו שפיר החייק מרע"ה בסברתי דק"פ בקה"ג
 וכבר החזיקו המלריים בישראל מדב"מ וראינס

יטלים לנהם נאם קידם הזמן ביו"ש למה הרעיהם לעם
 הזה למה זה שלחתי יהענישו ה' שלא יננס להרץ כחש"ל
 ח"פ עשה הראה עשה הרה דחיה במלחמת שדעה ואין
 חמה רוחה במלחמת ג"א מלכים שיטפה בהם עקמה
 יהושע הלמודך מכתן חת' למד שנטל מנה עכשו את
 הדין שלא יננס לארץ י"ל דחייך יהיה העונם מדה
 כנגד מדה ולמה העניכי עונם זה ילא בעונם אחר עיי"ל
 מ"ס סמוך לו וידבר הלהים אל משה יארז"ל והביאו
 רש"י ז"ל דבר אחר משפט על שהקשה לדבר ולומר למה
 הרעויה לעם הזה ולא סירש מהו דבור המשפט שדבר
 עמו, עוד ים להבין מ"ש חח"כ וגם חני שמתתי את נאקת
 בני' וכו' לכן אמור לבני' חני ה' והולאתי אחכס מתחת

סבלות מלרים וכו' ילקחתי אחכס לי לעם וכו' שהדיע
 להם על קבלת התורה שיקבלו אותה ישראל, ועוד אמר
 והבאתי אחכס אל הארץ וכו' שהבטיחם עמה שיביאם
 לארץ ודי להם עמה שילאו בעלמן :

אמנם עפי"ה הכל יבואו אל נכון דהנה מקבלת התורה
 שקבלה ישראל ולא זכו בה מה"ש בטענה
 שטענו שיש להם לזכות בה מדין בה"מ מיכח דק"פ לאו
 כקה"ג והמוכר לזמן לית ביה דדב"מ וגם ממחמת
 הארץ שלוקחים אותה ישראל מהכנענים אחר שזכו בה
 הכנענים מוכח כן ולפי' גם המלריים לית לפו זכיה
 בישראל מדב"מ כיון שגזירת הגלות היא לזמן והמוכר
 לזמן לית ביה דדב"מ ויטלים ללאח כפוך הזמן אבל לפי
 דעתו וסברתו של מרע"ה דס"ל דק"פ בקה"ג דחניס
 יטלים ללאח קוה"ז ח"כ גם הכנענים זכו בארץ והיא
 שייכה להם ואין להם לישראל ליקח אותה מידם לכן
 הענישו ה' שלא יננס לארץ לפי דעתו וסברתו חיה שאמ"ל
 עשה הראה ואין חיה רוחה במלחמת ג"א מלכים ומטייק
 יהיבנא לך ח"ש וידבר אלהים אל משה שדבר אחר משפט
 שלא יננס לארץ ואח"כ בא להודיעו שח"ז הוא טופה
 בדבר זה דלפיו"ד הוא דק"פ לאו כקה"ג ולא זכו המלריים
 בישראל מדב"מ והמוכר לזמן לית ביה דדב"מ ויטלים
 ללאח קוה"ז ח"ש לכן אמור לבני' חני ה' והולאתי אחכס
 מחמת סבלות מלרים והללתי אחכס מעבודתם ונאלתי
 אחכס קוה"ז בזרוע נטויה וכו' וראיה ברורה דק"פ לאו
 כקה"ג שהרי ולקחתי אחכס לי לעם והיתי לכם לאלהים
 רמו לקבלת התורה שאחכס סוכו בה ולא מה"ש בטענה
 ש"כי בה מדין בה"מ כיון דהמלות בטלות לעת"ל והמוכר
 לזמן לית ביה דדב"מ ומטעם זה עלמו והבאתי אחכס אל
 הארץ וכו' דלא זכו בה הכנענים אלא לזמן וק"פ לאו
 כקה"ג וזה ברור :

אשר כזה יובן אללי מאמרם ז"ל כנחמותא ויאמר ה'
 אל משה עלה אל הר העברים הזה אמ"ר יודן
 אחמול נאמר לו עלה אל ה' עלה אלי ההרה והיה שם
 ואהיה לך את לוחות האבן וכו' ועכשו נאמר לו עלה
 אל הר העברים הזה וכו' והיא תמוה דמה תלוי זכ"ז
 דמסוס שאמ"ל עלה אל ה' וגם אמ"ל עלה אלי ההרה
 וכו' משו"ש עכשו נאמר לו עלה אל הר העברים הזה וכו'
 שימות שם ולא יננס לארץ אך עפי"ה ח"ש ור"ל
 שאחמול אמ"ל עלה אל ה' ועלה אלי ההרה וכו' לקבל
 את התורה ולא זכו בה מה"ש מדב"מ לפי שהמלות
 בטלות לעת"ל והמוכר לזמן לית ביה דדב"מ דק"פ לאו
 כקה"ג ולפי' שלא כדן סירב בשליחותו ש"מ לכן
 הענישו

הענישו שלא יכנס לארץ ואמ"ל עלה אל הר העברים
הזה הר נצו וראה את הארץ אשר אני נותן לבנ"י כי
מנגד תראה את הארץ ושמה לא חבוא על שסירבת
בשליחותי :

וזה ג"כ טו' מאמרס ז"ל כאשר החפלל משה לפני ה'
ואמר אעברה נח וכו' אמ"ל הקב"ה אהמול
קבלת את התורה ועשיו אתה רוצה ליכנס לארץ ור"ל
אחמול קבלת את התורה ולא זכר מה"ש במ"ש חנה
הודך על השמים שיזכר זה מדין צה"מ מטעם דהמלות
בטלות לעז"ל יהמוכר לזמן לית ביה דדב"מ דק"פ לאו
כקהג"ד וא"כ שלא כדון סירבת ועשיו אתה רוצה ליכנס
לארץ אחמהא :

ובזה ג"כ יתבאר מאמרס ז"ל כשראחא טרה שאין
משה נכנס לארץ אמרה גרש האמם הזאת ואת
בנה ע"כ יהוא דכבר כתבו לעיל דהגר בתי של פרעה
ונתן איתחא לטרה לשפחה ומשו"ה נקראחא שפחת שרי
והיא נכסי מלוג ואין לאברהם זכות בה כי אם לפירות
ואי אמרינן דק"פ לאו כקה"ג אינו יטל לשחררה ואם
שחררה אין שחרורו שחרור ועדיין היא אמה וולדה כמוה
ואברהם שחררה קודם שנשאה לכן כשראחא טרה ברוה"ק
שאין משה נכנס לארץ לפי שסירב בשליחותו ש"מ ימחה
מיכח דק"פ לאו כקהג"ד ושחרור אברהם אינו כלום לכן
אמרה גרש האמם הזאת ואת בנה ר"ל דעדיין היא אמה
יולדה כמוה לכן אמרה ואת בנה ולא אמ"ל ואת
בנך :

במשך לזה אפי' לפ' לענ"ד טו' המסרה הביאה
בעה"ט ס' ייחי עליה ג' מטרף בני עליה
כי עליה משכני אביך עליה למרום שבית שבי, וכדי
להבין קשר המסרה זו נקדים מ"ש ה' ברבח אברהם
ז"ל ה' ויגש דס"ח ע"ב על מ"ש יוסף לאביו שאחיו היו
קורים לבני השפחות עבדים דידוע דבילה וזילפה היו
נכסי מלוג לרחל יללאה במש"ה ויתן לכן לה זלפה
שפחתו ללאה בתי שפחה וכתיב ויתן לכן לרחל בתי את
בלהה שפחתו לה לשפחה ולא היה ליעקב בהם כי אם
פירות והעבטים הוה ס"ל דק"פ לאו כקה"ג ואינו יטל
לשחררן ואפי' שחררן אין שחרורו שחרור דאפשר דרחל
ולאה לא יתרו בשחרורו שכן נראה מדברייהם דהנה
ברחל כתיב ותאמר הנה אמתו בלהה בא אליה וכו'
וכתיב ותתן לו את בלהה שפחתה לאשה הרי שקראה
אותה שפחתה אע"ג שנתנתה לו לאשה וכן בלאה כתיב
ותקח את זלפה שפחתה והתן אותה ליעקב לאשה וכתיב
יתלה זלפה שפחת לאה ליעקב בן ולקח היו קורים לבני

השפחות עבדים דולד שפחה כמוה אבל יוסף הוה ס"ל
דהלכה כריו"ח דס"ל דק"פ כקה"ג ויטל לשחררן ובודאי
דאביו יעקב שחררן קודם שנשאה כיון שהיה בידו לשחררן
וא"כ איך קורים אותם עבדים וזהו ויבא יוסף את
דנחם רעה אל אביהם שהיו קורים לבני השפחות
עבדים :

אשר ביה יש לפ' לענ"ד טו' הפ' מ"ש יוסף לאחיו
טראה בחלמו והנה אנתו מאלמים אלומים
בתוך האדס והנה קמה אלומתי וגם נלבה יהוא ביהק'
מ"ש הלקט יוסף ע' בכורים אות א' טעם על הכורים
ותרומות ומעשרות משום שהקב"ה הוליא איתנו ממלרים
להיות לו לעבדים שכ"כ כי לו בנ"י עבדים עבדי הם
אשר הולאתי אותם מא"מ ונתן לנו ארץ ישראל שהוא
חלקו ית' ושאר ארצות חלקם לע' שרים א"כ הו"ל כדון
בכותב כל נכסיו לעבדו דיאל לחרות לכן ליה ה' להביא
בטרים ותרומות ומעשרות ולתנם לכהן שהקב"ה
שיירם לעלמו והו"ל כדון שייר קרקע כל שהוא דלא ילא
לחרות הש"ך עה"ת, וכתב עליו הלקט יוסף הנו' ז"ל
קשה הלא דין יה דוקא אשייר קרקע כ"ש ולא פירות
אלא מוכח דק"פ כקהג"ד עכ"ד, וידוע מ"ש בפ"ג דבכורים
כילד מפרישין בכירים יורד אדם בתוך שדהו ורואה תאניה
שבכרה וכו' קושרה בגמי ואומר הרי אלו בכורים וכו'
וזהו מה שרמז להם יוסף לאחיו דממה שאנתו מאלמים
אלומים בתוך השדה רמז לבכורים שיתוך עליו גמי והטעם
כדי שלא יטענו ישראל שכבר ילאו לחרות מדין הכותב
כל נכסיו לעבדו שילא לחרות לכן שייר הקב"ה הבכורים
לעלמו כדון שייר קרקע כ"ש דלא ילא לחרות והרי לא
שייר אלא פירות אלא ודאי דק"פ כקהג"ד ומה מוכח
שהדין עמו דק"פ כקה"ג ו"ש והנה קמה אלומתי ר"ל
סברתי קיימת וגם נלבה שהדין עמו וא"כ יוכל יעקב
אביו לשחררם ומסתמא ששחררן קודם שנשאה וא"כ לא
יפה משיחם כמה שקורים לבניהם עבדים :

אבר אחר המחר"ר מכבודו לא לרק בזה אלא הלכתא
היא כר"ל דס"ל דק"פ לאו כקהג"ד דמהאי
טעמא ליה ה' על השמיטה כמ"ש בסנהד' בפ' אחד
דיני ממונות דכ"ל אמ"ל הקב"ה לישראל זרעו שם והשמיטו
שבע כדי שחדשו שבארץ שלי וכתב החסיד מהרי"א ז"ל
בש"י פ' בבה ד"ג ע"ד דלמה היה לריך לזה הלא בלא"ה
הא איבא תרומות ומעשרות ובכורים החלויים בארץ ובס'
יבירו וידעו הכל כי כל הארץ שלו היא וראיתי לרבני חכמי
אשכנז ז"ל שכתבו בזה כמ"ד דק"פ לאו כקה"ג ואמטו"ל
אע"ג דאיבא תרומות ומעשרות ובכורים לנביה הוה פירי הם
וק"פ

וק"פ לאו כקה"ג ולא נקרא שיר קרקע כ"ש לפיכך הזמיר על שמיטת הקרקעות והוא אומר כדי שחזשו שהארץ שלי היא פירא ונופא וכל אשר בה יע"ש הרי דמהבטורים לית לן למילף דק"פ כקה"ג :

עוד נק' מ"ש ה' דת ודין ז"ל על מעשה ראובן שבא על בלהה פילגש אביו דתליא בפלוגתא זו דאי הלכתא היא כהשבעים דס"ל דק"פ לאו כקה"ג ולא היה יעקב יכול לשחררן דהוי נכסי מלוג ואין לו בהם אלא פירות ואף אם שחררן אין שחרורו שחרור א"כ לא חטא ראובן דאינה אשת אביו אלא היא כאנוסת אביו ומפוטת אביו דקי"ל דנושא אדם אנוסת אביו ומפוטת אביו אבל אם הלכתא כיוסף דק"פ כקה"ג וכודאי שואע"ה שחררן א"כ חטא ראובן :

וזהו כו' מאמרס ז"ל אז חללת יופי עלה אמר יעקב לראובן אני איני מקרבך ואיני מרחקך עד שיבא משה שנאמר בה ומשה עלה אל האלהים ע"כ והוא דיאע"ה הוה מספיקא ליה אי הלכתא כר"ל דס"ל דק"פ לאו כקה"ג ולא חטא ראובן או ההלכתא כריו"ח דס"ל דק"פ כהקג"ד ושחרורו שחרור וחטא ראובן דהוה אשת אביו לכן תלה אותה ברפיון עד שיבא מרע"ה ויעלה למרום לקבל התורה אם יזכו בה מה"ש מדרב"מ אע"ג שהמלות בטלות לעת"ל מוכח דק"פ כקה"ג וחטא ראובן אבל אם ינלח אותם מרע"ה ויקבל איחה בטענה דהמוכר לזמן לית ביה דרב"מ ומינה דהלכתא היא דק"פ לאו כקה"ג וא"כ לא חטא ראובן וכשעלה למרום ונלח למה"ש וקבל איחה אמר יחי ראובן ואל ימית :

וזה ג"כ כו' המד' בשעה שאמ"ל הקב"ה למשה כי לא תעבור הירדן הזה מיד אמר יחי ראובן ואל ימות ע"כ ור"ל בשעה שאמ"ל הקב"ה למשה כי לא תעבור יחי והענישו שלא יכנס לארץ על שסירב בשליחותו ית' ומה מוכח דהלכתא היא דק"פ לאו כקה"ג וא"כ לא חטא ראובן דבלהה אינה אשת אביו אלא כאנוסת אביו ומפוטת אביו ואף בשעת מעשה לא קראה הכתוב אשת אביו אלא פילגש אביו או אמר יחי ראובן ואל ימות :

ובמה"ב בללח ישראל ממלרים מה עשה מרע"ס ויקח משה את עלמות יוסף עמו לפי שכבר אמ"ל הקב"ה עתה תראה וכו' ואין אתה רואה במלחמת ל"א מלכים והענישו שלא יכנס לארץ משום דס"ל דק"פ כהג"ד דלפי סברתו זכו הכנענים בארץ ואי אפשר לישראל ליקח אותה מהם וכבר כתבנו דגם יוסף ס"ל הכי והוא לזיוה לאחיו והעליתם את עלמותי מזה אחכם שיכניסי אחים

לארץ ויקברום שם ואם ימנע אחים פ' שלא יכניסו אף אין לו למרע"ה לטעון מאומה אבל אם לא ימנע אחים מלהכניסם אז יש לו לטעון מאי שינא :

ובזה יובן אללי מאמרס ז"ל בשעה שאמ"ל הקב"ה למשה כי לא תעבור את הירדן הזה אמר לפניו רבש"ע עלמותיו של יוסף נכנסות לארץ ואני לא אכנס לארץ ור"ל דמיד הוא טעמא אחא מענישני שלא אכנס לארץ משום דסבירא לי דק"פ כקה"ג יהרי יוסף ג"כ ס"ל קן ואפי"ה עלמותיו נכנסות לארץ ומאי שינא ועל זה השיב לו הקב"ה יוסף שהודה בארלו כדכתיב כי גטב גונבתי מארץ העברים יקבר בארטי אבל אתה ששמעת אימרים עליך איש מזרי הלילטו מיד ברועים ולא אמרת להם איש עברי אנכי אפי' עלמותיך לא יכנסו לארץ יר"ל דעלמות יוסף נכנסים לארץ משיס דס"ל דארץ כנען בחלקו של שם נפלה והכנענים נטליה מהם כמ"ש רש"י ז"ל בפ' לך לך ע"פ ויעבור אברם בארץ עד מקום שכס עד אלון מורה והכנעני אז בארץ ח"ל ביה הולך יכובש את ארץ ישראל מורשו של שם שבחלקו של שם נפלה כשחלק נח את הארץ לבניו בני ומלכי דק מלך שלם (והוא שם בן נח) ויאמר אל אברם ומלכי דק מלך שלם הוא שם בן נח) ויאמר אל אברם לזרעך אחן את הארץ הזאת עתיד אני להחזירה לבניך שהם מורשו של שם ע"כ ונקראת ארץ העברים על שם אברם העברי וא"כ שלהם לקחו ואינה גזולה בידם א"כ יוסף שאמר כי גטב גונבתי מארץ העברים שהארץ שלהם והכנענים גזלו אותה מהם וכשחזרו ישראל ויקחו אותה שלהם לקחו ואינה גזולה בידם יקבר בארלו מהאי טעמא אבל אתה ששמעת האומרים עליך איש מזרי ילא אמרת להם מארץ העברים אנכי לפי שכבר זכו בה הכנענים ובחלקם נפלה וגם ס"ל דק"פ כקה"ג וא"כ אע"ג שברטט נחנה להם לזמן דוקא הרי זכו ג"כ בניף הקרקע לפי דעתך וסברתך לכן אי אפשר לך ליכנס לשם ועמ"ש אני ענ' בדרוש ב' לבר מליה דק"פ ע' א' וב' שפ' שם מאמר הגו' באו"ח יע"ש. וידוע דמכירת יוסף היחה בענת יהודה שאמר לאחיו לכו ונמכרנו לישמעאלים וכו' וזה היה לטובתו של יוסף שמלך במלרים בהיותו בן שלשים שנה ואז"ל שגוה שהליל את יוסף מפמיתה ומלך במלרים בהיותו בן שלשים שנה לכן זכה שיגא מנונו דוד שמלך על ישראל בהיותו בן שלשים שנה כדכתיב והימים אשר מלך דוד על ישראל מ' שנה וימי חייו של דוד היו ע' שנה הרי שמלך בהיותו בן ל' שנה :

מערה הנוא נבוא לבאר כו' המסרה מטרף בני עליה, יר"ל שאמ"ל יעקב ליהודה מהעלה האמרת לט' ונמכרתי

וַיִּזְרַח מִ"שׁ הַמַּנִּיד בְּרוּךְ יִתְנוּ לְמֶלֶךְ הַכְּבוֹד אֲשֶׁר גָּאֲלָנוּ
 וְגָאֵל אֶת אֲבוֹתֵינוּ מִמְּלָכִים קֹדֶם הַזְּמַן דְּכֹזֵה הַיּוֹרֵד
 לָנוּ דַּהֲבֵי הַלְּכָחָא דַּק"פ לֹאֵו כַּקְהַג"ד וְכֹזֵה אֲנוּ מִוְּבַטְחִים
 שְׂכָן ה' אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ יִנְיַעֲנוּ לְמוֹעֲדִים וְלִרְגָלִים
 אַחֲרֵים הַבָּאִים לְקִרְאָתֵנוּ לְשָׁלוֹם וְנִהְיֶה שְׂמֵחִים בְּבִנְיַן
 עֵירֶךְ שְׁנָא מִהַגְּלוּת וְלֹא נִהְיֶה מְשׁוּעָבָדִים בְּגִלוּת לְחַלּוּטֵינוּ
 יו"ר שִׁיחֵיהֶם בְּמַהֲרָה בְּיַמֵּינוּ וְיִקְיִים בְּנוֹ מַק"ש כִּימֵי לְאַחַד
 מֵאֲמ"מ אֲרָאֵנוּ נִפְלְאוֹת בְּשִׁנְאָל וְזִמְנוֹן קָרִיב אֲכִי"ר :

וְנִמְכַרְנוּ לְיִשְׁמַעֲלִים יַעֲלֵז זֶה אֲנוּ אֲחֵרֵי טְרוֹף טְרוֹף יוֹסֵף
 בְּנֵי עַלְיָת שֶׁהִיָּה לֶךְ עַלְיָה שִׁילָא מִמֶּךָ דוֹד וְיִמְלֹךְ בְּהַיּוֹתוֹ
 בֶּן ל' שָׁנָה כְּמוֹ שְׂמֶלֶךְ יוֹסֵף בְּהַיּוֹתוֹ בֶּן ל' שָׁנָה וְלֹא חֲטָאוּ
 הַבְּבַטִּים בְּמִכְרֵיתוֹ לְפִי שֶׁכִּיָּא דְבַחֵם רַעֲבָה אֵל אֲבִיהֶם עַל
 שֶׁהָיוּ קָרִיִן לְבָנֵי שְׂשַׁפְחוֹת עַבְדִּים לְפִיכָךְ לְעַבְדֵי נִמְכַר
 יוֹסֵף שְׁהָדִין עִמָּהֶם דַּק"פ לֹאֵו כַּקְהַג"ד וְאִין לוֹ לְיַעֲקֹב
 בְּבִלְבָּה חֲלַפְסָה אֲלֵא פִירוֹת וְאֵף שְׂשַׁחְרָן אִין שְׂשַׁחְרוּהוּ שְׂחִירוֹ
 וְרִאִיָּה לְזֵה מִרְאוּבֵן עַם בְּלָהָה אִיךְ הַאֲחֵרָה לוֹ אֲלֵא מִשׁוֹם
 דַּהֲבֵי הַלְּכָחָא דַּק"פ לֹאֵו כַּקְהַג"ד וְאִין שְׂחִירוֹ שְׂחִירוֹ
 וְהָיָא כְּאֲנוּסָת אֲבִיו וּמִפִּיתָת אֲבִיו וּמִיִּתְרָת לוֹ וְלֹא חֲטָא
 רִאוּבֵן וְכִי תִימָא דְעַלְיָה אֲנוּ דִן דִּילְמָא הַלְּכָחָא כַּמ"ד דַּק"פ
 כַּקְהַג"ד וְיִטַּל לְשַׁחְרָן וּשְׂחִירוֹ וְאִ"כ רִאוּבֵן חֲטָא וְהַשְׂבַּטִּים
 לֹא יָפֵה עַצֹּו בְּמָה שְׂפִי קָרִיִן לְבָנֵי הַשְׂפָחוֹת עַבְדִּים וְאִ"כ
 חֲטָאוּ בְּמִכְרֵיתוֹ שֶׁל יוֹסֵף לֹאֵו עַלְיָת לְמַרוֹם שְׂבִית שְׂבִי
 וְדַרְשׁוּהוּ רז"ל עַל מַרְעָה שְׁעָלָה לְמַרוֹם וְשָׂבָה אֶת הַתּוֹרָה
 מִמָּה"ש וְלֹא זָכָה בָּהּ מַה"ש בְּטַעֲנָה שִׁישׁ לְהַסֵּ דִין בֶּן הַמֶּלֶךְ
 כִּיּוֹן שְׁהַמְטָת בְּטָלוֹת לְעַת"ל הָיָה לִיָּה כְּמוֹכָר לְזִמְנוֹן דְּלִית
 בִּיהַ דְּדַב"מ כַּמ"ש הַרְשָׁב"א וְמוֹה מִכַּח דַּק"פ לֹאֵו כַּקְהַג"ד
 וְאִ"כ רִאוּבֵן לֹא חֲטָא וְגַם הַשְּׂבַטִּים לֹא חֲטָאוּ בְּמִכְרֵיתוֹ
 שֶׁל יוֹסֵף וְיִהְיֶה זָכָה וְנִטַּל שְׂכָרוֹ שִׁילָא מִמֶּנּוּ דוֹד וְמֶלֶךְ
 בֶּן ל' שָׁנָה כְּשֶׁם שְׂמֶלֶךְ יוֹסֵף בֶּן ל' שָׁנָה :

וְעַפ"ז פִּי ה' נִאֲוֵלֵת ה' וְלִי מַה שֶׁאֲנוּ מְבַרְכִים
 בְּסוֹף הַבְּגָדָה בְּאִי אֲמ"ה אֲשֶׁר גָּאֲלָנוּ וְגָאֵל
 אֶת אֲבוֹתֵינוּ מִמְּלָכִים וְכִי בֶן ה' אֱלֹהֵינוּ יִגָּאֵל אֲחֵינוּ
 וְיִנְיַעֲנוּ לְמוֹעֲדִים וְלִרְגָלִים אַחֲרֵים הַבָּאִים לְקִרְאָתֵנוּ
 לְשָׁלוֹם שְׂמֵחִים בְּבִנְיַן עֵירֶךְ וְכִי וְכִי עוֹד מ"ש ה'
 יר"ב פ' רִאִיָּה שְׂאוּה"ע בְּגִלוּת הַזֶּה קָנוּ אֲחֵינוּ רַק
 לְאַכִּילַת פִּירוֹת וְאִ"כ אִי אֲמַרִינן דַּק"פ לֹאֵו כַּקְהַג"ד אִין
 אֲנוּ מִוְּחַלְטִים לְהַסֵּ בְּגִלוּת יַעֲשֵׁב וּמִדְּהוּלִיא אֲחֵינוּ
 הַקְּב"ה מִמְּלָכִים קוֹה"ז מִכַּח דַּק"פ לֹאֵו כַּקְהַג"ד וְלֹא
 זָכָה הַמְּלָכִים בִּישְׂרָאֵל מִדְּב"מ כִּיּוֹן שְׁהַגְּלוּת הִיָּה לְזִמְנוֹן
 וְהַמּוֹכֵר לְזִמְנוֹן לִית בִּיהַ דְּדַב"מ יו"כ גַּם בְּגִלוּת הַזֶּה אִין
 אֲנַחְנוּ מִוְּחַלְטִים בִּיד אֲוִה"ע דִּלָּא קָנוּ אֲחֵינוּ רַק לְפִירוֹת
 יק"פ לֹאֵו כַּקְהַג"ד :

וְזָרְדוּ כִּוִּי הַמֶּד' הוֹדוּ לַה' כִּי טוֹב כְּלָ"ח יִאֲחַרוּ גְּאוּלֵי
 ה' לְמָה אֲשֶׁר גָּאֲלָם מִיַּד לַר ע"כ וְר"ל לְמָה לָרִיךְ
 לְהַזְדוּת לוֹ הֲלֹא הוּא ית' גֹּזֵר לְהַיּוֹתָם בְּגִלוּת וְהַבְּבַטִּים
 שִׁיגָאֵל אִיחָם אֲלֵא ר"ל אֲשֶׁר גָּאֲלָם מִיַּד לַר קוֹה"ז
 וְמוֹה מִכַּח דִּלָּא זָכָה הַמְּלָכִים מִדְּב"מ דַּק"פ לֹאֵו
 כַּקְהַג"ד וְגִזָּה אֲנוּ בְּטוֹחִים וּמִאֲרָבוֹת קַבְּלָם וְכִי ר"ל דְּגַם
 בְּזֵה הַגְּלוּת נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל יִכְנַס וְאִין אֲנַחְנוּ מִוְּחַלְטִים בִּיד
 אֲוִה"ע בְּגִלוּת :

דרוש ג' לשבחה"ג

דרוש שדרשתו פה עיה"ק ירושלים תובב"א
 בבהכ"ג הגדולה המיוחסת לריב"ז וללה"ה
 וויע"א בשבחה"ג ח' לחדש ניסן שנת הבה
 לנו עזר"ת מצד לפ"ק, קומה עזרת"ה לנו
 ופרנו למען שמך והשב ישראל לנויהם
 לפ"ג :

איתא בילקוט ישעיה סי' ס' שנו רבותינו עתידין
 אבות העולם לעמוד בניסן ואומרים לו (למשיח
 בן אפרים) אפרים משיח לדקיננו אעפ"י שאנחנו אבותיך
 אתה טוב ממנו שסבלת עוונות בנינו אמ"ר יחזק שנה
 שמלך המשיח נגלה בו כל מלכי אוה"ע מחגרים זה
 בזה וכל אוה"ע מתרעשים ומחנהלים ונפלים על
 פניהם ויאחזו יותם ליריס כלירי יולדה וישראל מתרעשים
 ומחנהלים ואומרים להיכן נבוא ונלך להיכן נבוא ונלך
 ואומר לכם הקב"ה בני אל חיראוי כל מה שעשיתי לא
 עשיתי אלא בשבילכם מפני מה אחס מחיראים אל
 חיראוי פגיע זמן גאולתכם ולא כגאולה ראשונה גאולה
 האחרונה כי גאולה הראשונה היה לכם לער ושעבוד
 מלכויות אחריה אבל גאולה האחרונה אין לכם לער ושעבוד
 מלכויות אחריה עכ"ל :

גדול היום לה' קדוש יאמר לו שקדשוהו שמים. כי בו שבת
 מלאכתו ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים. ויומא
 כהאידנא רבו יסירה השתכחח ביה בלאת ישראל ממלכים.
 וישימכו על הנם שנעשה בו ויהי נא פי שניים. מן אז
 והלאה

והלחה קנה שם טוב ויקרא שמו בישראל שנת הגדול
 וכמ"ש הטור ז"ל באו"ח ס' ת"ל שנת שלפני הפסח
 קורין אותו שנת הגדול ועמ"ש מרן ז"ל בכ"י שם יע"ש.
 וכל המפרשים ז"ל המה ראו כן תמהו דלמה נתייחס
 הגם על השנת ומה הגדולה אשר לקח להקרא שנת
 סגדול. וכל אחד לדרכו פנה. ורחימי לה' ביה ישראל
 ז"ל בקיטור דהיה קא סלקא דעתין לומר בשנת זה
 שהוא קודם פסח. מלרייס היה ראוי שיקרא שנת קטן
 ולא גדול. לפי שכל ישראל כלל ופרט לא שמרו אותו
 כראוי וחללוהו ולקחו בו קרבן פסח ומשכוכו מרשות
 הרבים לרשות היחיד שהיה מלאכה. ואחד מט"ל מלאכה
 היא ועשו חטובות למכסה נפשות אפי' היה לד לומר
 שהוא קטן. אמנם כיון שכל מה שעשו במאמרו ית"ש
 ואח ועוד שמסרו נפשו באותו יום בעלמי על קדוש ה'
 ית"ש כי היה אפשר למלרייס שלא להשאיר משוגחיהם של
 ישראל שריד ופליט וכמו שאמר מרע"ה הן נזבח את
 חובעת מלרייס לפיניהם ולא יסקלונו. ויום שנת היה כל
 אחד מישראל מושך הלאן שהוא אלהי מלרייס. והמלרי
 שאלו מפני מה זה. והיה משיב לו לזכות לה' אלהינו
 כאשר לנו. ועכ"ז חפול עליהם אימתא ופחד ולא היוקו
 שום ארס מישראל. א"כ הדרכה אותו שנת היה בו
 עלוי יותר לעם בני"י ולא חלול ח"ו. ולכן ראוי לו להקרא
 שנת הגדול ובו ביום היה קשר חמין באהבה ס' אח
 עמו ישראל ובאהבה ישראל להקב"ה במשכי ידיהם
 מהפ"ז ובטלו אותה לכבודו ית"ש והיא אית בינינו ובין
 הקב"ה דכתיב ביני ובין בני ישראל אית היא לעולם.
 ות"ד ז"ל בקיטור :

ובזק פי' החיד"א ז"ל כיו' הפסיקים הג"ל ושמרו בני"י
 את השנת וכו' ביני ובין בני ישראל אית היא
 לעולם וכו'. ר"ל שעי"ז שישראל ישמרו את השנת יהיה
 ג' מעידים זע"ו. וזוה יכול להעיד עלינו הוא
 והשנת וישראל והשנת מעידים על הקב"ה שהוא אחד
 ושמו אחד :

ועפ"י הגו"ל פי' הרב גאון עזינו ראש"ל יש"ח ברכ"ה
 ולה"ה בס"ה איש חמונים כ"י הפ' שמע
 עמי ואדברה ישראל ואעידה בך אלהים אלהיך אנכי
 והוא ז"ל דקדק דמהי הדבור ולא פי' להם. יחי קב"ה מ"ש
 ישראל ואעידה בך דנראה שהיא קבור עם ואדברה ולא
 ידענו מהו הדבור. וילטרך ביעיד בני. והו קשה אימרו
 אלהים אלהיך אנכי. והביאור פי' שהוא מה שאמר
 בהר סיני אנכי ה' אלהיך. ועפ"י האמור נוחא דהדיבור

קב

הוא כנוי לשנת דכתיב אס תשיב משנת רגליך. וט'
 ממנוח חפליך ודבר דבר וכו'. וז"ש שמטה עמי ואדברה
 ר"ל שחשמרו את השנת אפי' מדיבור. וכיון שאחס
 שומרים שנת אז ישראל ואעידה בך. שאחס גוי אחד
 בארץ ולא חיישינן לגומלין זל"ז דהאיכא ג'. וזוה
 יתקיים מ"ש צסיני אנכי ה' אלהיך. ועז"א אלהים
 אלהיך אנכי. הגם עדותכם עלי שרירא וקיימת. ות"ד ז"ל.
 וזוה אפי' לומר לענ"ד טעם למה שנאמר ויקהל משה
 וכו'. אלה הדברים יכו'. ששה ימים חטטה מלאכה
 וביום השביעי יהי לכם קודש. והוא די"ל דלמה
 חזר וזוה איהם על השנת עתה אחר עשיית העגל
 הלא במעמד הר סיני ביו"ד הדברות נלטוו לקדש את
 יום השנת. אכן עפ"י"ה יע"ן דישראל עבדי ע"ז בשיהוף
 דכתיב אלה אלהיך ישראל אשר העליך מארץ מצרים
 ושמו ש"ש כדי שיהיה ג' מעידין זע"ו ולא חיישינן
 לגומלים זל"ז. ולכן בא מרע"ה עתה להודיעה שאינם
 לריבים לזה שהרי השנת היא ג' ולא חיישינן לגומלים
 לזה חזר וזוה אותם על שמירת שנת תיקף אחר מעשה
 העגל ודו"ק. ולזה פרעה הרשע היה מחייעך עם עמו
 לבטל עדות זו על הקב"ה שהיא אחד וגם על ישראל
 שהם גוי אחד. ורלה לבטל מהם שמירת שנת יישר
 ב' בידם והם הקב"ה וישראל. ועדותם כפלה לפי שהם
 ב'. שגומלים זל"ז. וכמ"ש רז"ל ע"פ הכבוד העבודה על
 האנשים ויעשו בה. שרטי לבטל מהם השנת. וקשה
 מאי איכפת להו אס ישראל שמרו שנת או לו. אמנם
 כל זמן שישראל שומרים שנת הוה להו ג' שמעידים זע"ו
 ועדותם קיימת. אמנם כשמבטלים שמירת שנת נשארי
 ב' וחיישינן לגומלין זל"ז. וזוה פי' רב אחאי ירב
 רמימאי כוה"ר מוהר"י הכהן מראב יל"ז פסיק הבה
 נחכמה ל. ידרז"ל למושיעין של ישראל. יהוה עפ"י"ה
 שרטי לבטל מהם השנת. יא"כ אין עדות כאן ח"ו
 שהוא אחד לפי שנשארי ב' המעידים זע"ו וחיישינן
 לגומלים זל"ז ודפח"ח יש"י :

אבל רז"ל אמרו צפ"ק דסיטה הבה נחכמה לו. להם
 מבע"ל. אמ"ר חמה בר חגינא בואי ינתחכם
 למושיעין של ישראל כמה נדוגם. נדוגם באש כי באש
 ה' נשפט. נדוגם בחרב ומרבו את כל צבר. אלא נדוגם
 במים שכבר נשבע שלא להביא מבול לעולם. והם לא
 ידעו שעל כל העולם אינו מביא אכל על אומה אחת
 מביא. אי נמי הוא אינו מביא אכל הם באים
 ונפלים והיינו דאמ"ר הלפור מ"ד כי בדבר אשר זרו
 עליהם

עליהם. בקריה שבשלו בה נחשלו. עכל"ה והיא תמוה. אך נואלו שרי לוען ולא ידעו שהרבה שלוחים לחקום להשיב להם רעחם ולהמיחם במיתות משונות. ומה היא הפחמה שנחכמו. ופי' החיד"א ז"ל בהק' לבאר תחילה פפ' הנאמרים בפ' וישב וכ"ח ויראו אותו מרחוק ובטרם יקרב אליהם ויתנכלו אותו להמיתו ויאמרו איש אל אחיו הנה בעל התלמות הלזה בא ועשה לנו ונהרנו וכו' וישמע ראובן ויאמר לא נכנו נפש וכו' וי"ל דמה התנכלות לריך לזה. עוד יש להבין מ"ש רז"ל ע"פ כי שמעתי אומרים נלכה דיתיינה לבקש לך נכלי דחיה להמיהך דמה הם הנכלי דחיה. עוד מה שאמרו הנה בעל התלמות הלזה בא. מהו הלזה. עוד מה שאמר להם ראובן לא נכנו נפש מהו נפש ידי כמה שאמר להם אל תשפט דם. והנה כבר פרשתי במשך שפסוקים אלו אני בעניי בפ' וישב והיבאו לעיל דקנ"ז. אבל הנז"ל פ' צריך מ"ש בסנהדרין דע"ז ע"א. ת"ר הובאו עשרה בני אדם בעשר מקלות בין בבת אחת בין בזא"ז ומת פטורים ריב"ב אומר בזה אחר זה האחרון חייב מפני שקרב מיתתו. אמ"ר יוחנן ושניהם מקרא אחד דרשי ואיש כי יבה כל נפש אדם. רבנן סברי כל נפש עד דאיכא כל נפש וריב"ב סבר כל דהוא נפש עוין מ"ש בסוטה ד"ה אמ"ר חייא בר אשי אמר רב ת"ח לריך שיהיה בו אחד מן השמנה שבשמיות. ר' נחמן בר יחזק אמר לא מקלה ולא מינה מי זוטרי מאי דכתיב תועבת ה' כל גבה לב ע"כ נראה דפלגנחייא תלייא בהיהא פלוגתא דריב"ב ורבנן הנז"ל בפ' ואיש כי יבה כל נפש דלרבנן האו כל כל ממש. ויריב"ב אף כל דהוא חייב והכי נמי דלר' חייא בר אשי דרשי מעט גסות הרוח לת"ח. ומ"ש דכתיב תועבת ה' כל גבה לב דכל אסור אבל כל דהוא מותר. ורב נחמן בר יחזק דאמר לא מקלה ולגא מינה ס"ל דאפי' כל דהוא אסור. ומ"ש דכתיב תועבת ה' כל גבה לב אפי' כל דהוא נמלא דכתיב כל איכא פלוגתא אס כל ממש אי כל דהוא במשמע. והנה השבטים שראו יוסף חולם חלומות. ומספר איתם לאביי שהשמש והירח ואחד עשר ביכבים משחחיים לו והיה מחנאה בזה לפי שהיה ת"ח. ודריש שהגאון במקלת מתרת לו ומ"ש הכתוב תועבת ה' כל גבה לב שהכל אסור אך כל דהוא מותר. ולפי סברתו מאי דכתיב ואיש כי יבה כל נפש עד דאיכא כל נפש ל"כ אס הכוהו עשרה בני אדם פטורים. ולזה רלו לדין אותו עפ"י הדין לפי סברתו ולזה אמרו הנה בעל התלמות הלזה. ויראו אותו מרחוק ובטרם

יקרב אליהם ויתנכלו אותו להמיתו ר"ל עפ"י סברתו ולזה אמרו ועשה לנו ונהרנו כלנו בבת אחת דלכו"ע פטורים בין לרבנן בין לריב"ב. וישמע ראובן וילילו מידם ויאמר לא נכנו נפש. והוא במ"ש הרמב"ם ז"ל בפ"ד מה' רולח הכיהו יו"ד בני אדם בעשר מקלות בין שהכוהו כולם יחד בין שהכוהו בזא"ז פטורים מיתתו ב"ד שנא' כל נפש אדם עד שיהיה אחד שהרג כל הנפש וכו'. ומ"ש בפ"ב כת' דכל הרלחנים שאינם חייבים מיתתו ב"ד אס רלו להורגם בדין המלכות ותקנה העולם הרשות בידם. והרב דינא דחיי דקס"ג כתב שחייבים מיתה בידי שמים אפי' לרבנן. ולכן הכא וישמע ראובן ר"ל שהבין מדעתם וסברתם שאפי' בין כולם אסור אלא שדניהו לפי סברתו לכן וילילו מידם ויאמר לא נכנו נפש. ר"ל כיון דלסברתם דאפי' כל דהוא אסור א"כ אהם נדונים כפי סברתכם. ועוד דאפי' אס מדיני אדם פטור אמנם בדיני שמים חייב. לכן לא נכנו נפש בטענת כל נפש אלא הפליגו אותו אל הבור הזה. וכן עשו ויקחוהו כולם כאחד. וכן במכירה יימכרו את יוסף כולם כאחד ובה אפי' לפ' טו' הפסוק ויאמרו איש אל אחיו אבל אשמים אנחנו וכו'. על כן באה אלינו הגרה הזאת. ויען ראובן הלא אמרתי אליכם לאמר אל תחטאו ביד ולא שמעתם וגם דמו הנה נדרש. והוא דכלפי מה שהיו רולים להורגו ביחד ולהפטר בטענת דכל נפש אסור אך כל דהוא מותר א"כ כפי זה מאי דכתיב ולא יעיר כל חמתו פי' כל חמתו אינו מעיר אבל מקלת יעיר. ומ"ש אבל אשמים אנחנו על. אחינו ששפטנו אותו לפי סברתו. ולזה השלכנוהו ומכרנוהו בבת אחת ועשינו לו כל טלדקי להרע לו. ע"כ באה אלינו הגרה הזאת. דלפי זה אף צפי' ולא יעיר כל חמתו הכל לא יעיר אבל מקלת יעיר. ע"כ באה אלינו הגרה הזאת. ויאמר אליהם ראובן הלא אמרתי אליכם לכו לכם כאחד אל תחטאו ולא שמעתם ועתה אני רואה וגם דמו הנה נדרש בדיני שמים וכמ"ש ה' דינא דחיי. וכנז"ל. ועל דרך זה פי' רבני אשכנז מאמרם ז"ל בפ' הניזקין שטחיתוהו של ר' זכריה ן' אבקהלם. החריבה את בתינו וכו' ולכאורה יפלא דר"ז בן אבקהלם לא אמר אלא שלא יקריבו קורבנה דשדא ביה מומים בדוקין שבעין אי בניב שפתים ימאן דבר שמה דענוה הכה. ופי' ז"ל דמה שפסל הקרבן כמזבח כל דהוא ולזה פסל אותו מלהקריבו. דס"ל דאפי' כל דהוא אסור וכתיב כל מוס לא יהיה בו דאפי' כל דהוא אסור ולזה היה פניו דדריש תועבת ה' כל גבה לב אפי' כל

כל דהוא אסור ועל זה אמרו ענותותו של ר"ז בן אבוקולס שהיה דורש כל אפי' כל דהוא אסור. ולזה לא רנה להקריב אפי' מוס כל דהוא. ולזה החריבה עירנו וכו' :

ועפ"ז פי' בני יידי דוד ינ"ו לעבודתו וליראתו ית"ש
 כו' מאמרס ז"ל קרוב ה' לכל קוראיו. יכול לכל ת"ל לכל אשר יקראוהו באמת. והוא דקדק הל"א בפ"י הפסוק אומר קרוב ה' לכל קוראיו. וא"כ איך קא ס"ד שאינו קרוב לכל. זאת ועוד דאם הקב"ה אינו קרוב אלא לכל אשר יקראוהו באמת. היאך התחיל הפסוק קרוב ה' לכל. ר"ל שכל במשמע ולא למקל"ת שהם אשר יקראוהו. אמנם עפ"י"ה יע"ן ובהק'. עוד מ"ש רז"ל בסוטה. אין תפלתו של אדם נשמעת אלא א"כ משיס עלמו כבשר. שנא' שומע תפלה עדיך כל בשר יבוא. ר"ל שיהיה עניו בתכלית הענוה. עו"ן משרז"ל מאד מאד היו שפל רוח והוא בהק' משרז"ל ג' נשחבתו במדת הענוה והם אברהם ומשה ודוד. והם ר"ת מאד. ולזה אמרו מא"ד מאד היו שפל רוח. ר"ל משה אברהם דוד שהם נשחבתו בענוה. למוד מהם ומאד היו שפל רוח. וזה ג"כ מ"ש רז"ל איזה חכם הלימד מכל אדם. והוא בהק' משרז"ל כל המטיהר אס חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו. ולזה החכם לריך לבחור במדת הענוה ולא להטיהר. ולזה תלמודו מתקיים בידו ונשארה חכמתו ואינה מסתלקת ממנו. והענוה לריך להתלמד מאברהם ודוד ומשה שהם ר"ת אר"ס. ועו"א איזה חכם. ר"ל שיסאר בחכמתו הלימד הענוה מכל אר"ס והם אברהם דוד משה. עוד ידוע שאברהם אע"ה אמר ואנכי עפר ואפר. שהמשיל עלמו מרוב פנוה שבו כאפר. עוד דהע"ה המשיל עלמו מרוב פנוה שבו כחולעת. דכתיב ואנכי תולעת ולא איש. ומשרע"ה המשיל עלמו מרוב פנוה שבו למה דכתיב ונחנו מס וידוע משרז"ל דעניותותו של מרע"ה שהמשיל עלמו למה היא גדולה יותר מענותותו של אברהם ודוד. וזוה רמוז רז"ל והאיש משה עניו מאד מכל האדם שהוא גדול בשלושחם הנו'. בענוה. והם ר"ת אר"ס אברהם דוד משה. והנה ר"ת א'פר מ'ה ת'ולעת הנאמרים בג' גדולי העולם עניו ארץ הם עולים תיבת אמ"ת. וכפי האמור לעיל מאן דדריש כל הכל אסור אבל כל דהוא מותר. א"כ מ"ש הכתוב חושבת ה' כל גבה לב הכל אסור אבל. כל דהוא מותר. א"כ אי אפשר להיות עניי עד קלה האחרון ובודאי שיהיה בו קלה גאוה.

אמנם מאן דדריש כל אף כל דהוא. א"כ מ"ש הכתוב חושבת ה' כל גבה לב אפי' מקל"ת אסור. א"כ בודאי שלוקח מדם הענוה לגמרי. וזוה תפלתו נשמעת. דכתיב שומע תפלה עדיך כל בשר יבוא. וזוה יע"ן פ' מאמרז"ל הנז"ל קרוב ה' לכל קוראיו. ומקשם יכול לכל ר"ל אפי' מאן דאית ליה שהכל אסור אבל כל דהו מותר. והוא אמרו רז"ל אין תפלתו של אדם נשמעת אלא"כ משיס עלמו כבשר. ר"ל שיקח במדת הענוה לגמרי. לזה בא כמתרץ מה שאמרתו לך קרוב ה' לכל קוראיו היינו לכל אשר יקראוהו באמת. ר"ל שמתפללים ויחזוים במדת אמת שהיא רמוז לענוה ילג' שנשחבתו בענוה. ואמרו אמת ר"ת אפר מה תולעת אבל הדורש כל כל דהוא מותר אפשר שיהיה בו לד גאוה ואין תפלתו נשמעת ואינו קרוב לה' באמת זת"ד יל"ו :

מערתה זהו כו' המאמר שאמרו בואו ונתחכם למישיבין של ישראל וכו'. ויבא שפרעה הרשע חכם גדול היה והיה יודע שהקב"ה דן את האדם לפי מעשיו ועפ"י הדין. והיה בטוח שלא יביא ה' מכול לעולם כיון שנשבע לא אוסיף להכות את כל חי כאשר עשיתי ואיכא להבין במ"ש להכות את כל חי אס כל אפי' כל דהוא. דהיינו אפי' על אומה אחת אינו מביא. או דילמא כל כל ממש דהיינו על כל העולם אינו מביא אבל על אומה אחת מביא. והרי זה דומה ממש לפלוגתא דרבנן וריב"ז בקרא דכתיב ואיש כי יכה כל נפש אדם וכנז"ל. לכן העטיק עלה שלא יפרע ה' מהם. לכן ויט פרעה לכל עמו כל הבן הילוד היאורה השליכוהו לשון רבים באומרו ממ"ג והוא אס ירלה ה' להענישנו מכ"מ דכתיב ואיש כי יכה כל נפש אדם מית יימת. וס"ל כל אפי' כל דהוא חייב. א"כ דוק מינה מה שנשבע ולא אוסיף עוד להכות את כל חי אפי' כל דיקא א"כ אפי' על אומה אחת אינו מביא. ואם ס"ל להקב"ה דכל היינו כל ממש דהיינו על הכל אינו מביא אבל על אומה אחת מביא היינו דיקא אס איש אחד הכה חייב אבל שנים פטורים. ולזה לזה כל הבן הילוד היאורה השליכוהו לשון רבים. ר"ל ב' טעפ"י הדין פטורים ולזה נחכסם כדי שלא יפרע מהם הקב"ה מדה כנגד מדה. אמנם הקב"ה נחן בלבם ובלב עמו לרדוף אחרי בני ישראל. וירא אוהם בים ודגם מדה כנגד מדה. דאפי' אס נאמר כל הכל ממש. אבל הכוהו ב' פטורים. היינו דוקא בדיני אדם אבל בדיני שמים חייבים ודו"ק :
 ובא"א

ובאו"א פי' החסיד מהר"א קורקי ז"ל בס' גאון יעקב
הנד"ת סביב לגליון העין יעקב דחכמי מזרייס
אשר התחכמו על ישראל להפנישם החנונו שחותו הדור
הבאים מזריימה הם מגולגלים מדור ספגנה. כמבואר
בדברי האר"י זלה"ה ע"פ ותיי להם שלבנה לאבן וכו'.
ר"ל איתה הלכנו שטעו בדור הפלגה ואותו החימר
הוא גרם להם לפשתעבר במזרייס בחומר ובלבנים
ורט המזרייס לגבות חיבו של הקב"ה ולהיות שלוחים
למקום. לפי שאין הקב"ה יכול לגבות חיבו מהם הוא
בעלמו כ"א ע"י שליח ויהיו הם שלוחים למקום. וע"ז אמרו
נדונם באש. הרי כתיב כי באש ה' נשפט. ומי מעבד
על ידי ואינו לריך לגבות חובו ע"י שליח. וכן אם
נדונם בחיב. הרי כתיב וחרבו את כל בשר וכו"ל.
אלא צדאי מה שהקב"ה שלח אותם למזרייס לגבות
מהם ע"י שליח לפי שהוא בעלמו אינו יכול לגבות חובו
מהם והוא במים. וכבר נשבע ולא אוסיף להכות את כל
חי. ולזה נלגל הדבר על ידינו כי הוא נשבע. אבל אחתי
לא נשבענו. ואחתי מקימים מאמרו ית"ש. ולזה קאמר
הש"ס והם לא ידעי דעל כל העולם אינו מביא אבל על
אומה אחת מביא. וזה אינו בכלל השבועה ואינו לריך
לעשות שלוחים. דיכול הוא בעלמו להפרע מהם
ולהפנישם ולא ע"י שליח. ות"ד : אמנם המפר' ז"ל
כתבו משם גורי האר"י זלה"ה. כי דור מזרייס היו
מגולגלים מדורות אמס"ה. ובוה פי' מו"ר זקנינו הגאון
יעקב ענתיבי ז"ל בס' אהל ישרים. למר בריה דרבינא
ר' אברהם ענתיבי ז"ל. מאמו"ל בפ"ק דסוטה. ד"י
דרש ר"ע בשכר נשים לדקניות שהיו באותו הדור נגאלו
אבותינו ממזרייס. יהיא דקדק דלמה נקט בשכר ולא
ביטח. עוד מ"ש שהיי באיתו הדיר. פשיטא דמשמע על
נשים לדקניות שהיי באיתו הדור. עוד י"ל איך אפשר
שלא היה באיתו הדור אנשים לדיקים עד שהיגדו ללאת
בשכר נשים להגין עליהם. ופי' הוא ז"ל יו"ל. הגה
רחימי לכל המפר' ז"ל שכל אחד נתן טעם לשבח
לתשלים הזמן של גזירת הת"ש ומקום הניחו לי לומר
טעם לשבח בזה. יהיא בהק' משרו"ל דהטעם שגור פרעה
על הזכרים ולא על הנקבות משום דכל השעבוד והלכות
סבילו לפי שהיי מגולגלים באמס"ה. וידוע מ"ש האר"י
ז"ל דחייב ב' בגלגול ולא אשה. וזה סוד פסוק כל זכר
לגולגלותם. ר"ל שהזכר מתגלגל ולא הנקיבה. וזה ג"כ
פי' הפסוק דור הולך ודור בא והארץ לעולם עומדת.
ר"ל הארץ שהיא האשה לעולם עומדת ואינה חוזרת

בגלגול. ואמרינן החם במס' סוטה את כל עבודתם אשר
עבדו בהם בפרך. אמ"ר שמואל בר נחמני אמ"ר יונתן
שהיו מחליפין מלאכת אנשים לנשים ומלאכת נשים לאנשים
ופירש"י ז"ל וזהו קשה שלא היו דנילים בכך. ועפי"ה
דעיקר גלות מזרייס לתקן דורות אמס"ה המגולגלים
ושנשים אינם בכלל לפי שאינם מתגלגלים. ומה ששעבדו
ג"כ הנשים שלא כדון א"כ הנשים כדון הוא שיטלו
שכר השעבוד שהיו משתעבדים בהם. ולזה אמרו"ל
בשכר נשיה לדקניות ולא בזכות. ולזה ילאו קודם זמנם
טכ"ד ז"ל. ומר בריה דרבינא גדול הנאמר באברהם
סחר דברי מור אביו ז"ל וכו'. אמר אברהם לא
הבינותי דברי עט"ר אב"מ כלל. דרבינו האר"י ז"ל לא
אמר אלא האשה אינה באה בגלגול אבל היא חפשה
שיבא בגלגול אשה. וא"כ אפשר שדורות אמס"ה יתגלגלו
בנשים ויתקנו מה שעוותו. וא"כ נסחר דרכו של אדוני אבי
: ול"ע טכ"ד :

ויען יוסף ויאמר אחר המח"ר מעלמותיו של ר' אברהם
ז"ל אמינא ולא מסתפינא דלא נסחר דרכו של
מר אביו מר זקנינו זלה"ה ודבריו ברור מללו והדרשה
חדשה. ונחיש הדברים למי שאמרן דהרואה יראה בדברי
האר"י ז"ל שכח בשער הגלגולים הקדמה ט' וכו'. דע
כי לפעמים יתגלגל האיש בגוף נקיבה לפיכך איזה עון
אך הנקיבה הזאת שהיא בגלגול זכר אינה יכולה לקבל
הריון ולהתעבר לפי שאין לה בחינת מ"ג להעלות ולקבל
טיפת מ"ד. והנה האשה הזאת לריכה לזכות גדול
להתעבר ולהוליד. לכן אין לו מליחיה וזאת להתעבר בה
נשמת נקיבה אחרת בסוד העיבור ובכח שיהופה עמה
תוכל לעלות מ"ג ולקבל הריון ותלד. אמנם אי אפשר לה
להוליד זכרים מב' סיבות. האחת היא לפי שהכהוב אומר
אשה כי חזר"ע יילדה זכר. חזת האשה שהיא נשמת זכר
כבעלה אינה יכולה ללדת זכרים. והסיבה הב' היא לפי
שבין שוחתה נשמה של נקיבה שכנסה בה בסוד העיבור
היא דוקא כדי לסייעה להתעבר ולכן בשעת לידה אין
הנשמה הזאת לריכה להשאר עמה ללא טורח והם בעת
שיולדת נכנס בה הזאת נשמה של סיד העיבור שהיא
נקבה. ואז יולדת נקיבה דוקא ולא זכר ואם היא בבחינת
הגלגול ממש ילא עיבור בבחינה נמלא שכל אשה
שנשמתה זכר כז"ל א"א שתלד כ"א נקיבה דיקא. גם
א"א להתעבר פעם אחרת כ"א ע"י זכות גדול ובאופן
שחמות איתה הבת הטלדת מקודם ותחזור ותכנס פעם ב'
בסוד העיבור ותלד נקבה כז"ל וכעו"ה בכל פעם ופעם

וכי זת"ד ז"ל : מעשה הראיה לדעת שאם האיש מתגלגל באשה ח"א שחלד זכרים וכנו"ל. ואם כדברי הרב אברהם ז"ל שאנשי דורות אמש"ה נתגלגלו בדור שהיה במלרייה בגלגול אשה. הרי אי אפשר להוליד זכרים. ומדמלינו שהיו יולדים ו' בכרם אחד ולמ"ד ס' וכולם גברים. דכתיב שש מאות חלק רגלי הגברים וכו'. ח"כ בודאי הגמור שהנשים שהיו באותו הדור לא היו מוגלגלים מנשמת זכרים מדורות אמש"ה כ"א נשמות חדשות. ומה שנשחטענדו עם המלרים שלא כדון. וברין הוא שיטלו שכרם. וכנגד אותו שכר ילאו ישראל ממלרים קודם הזמן. וכדברי מו"ר זקנינו הרב ילחק ז"ל ודפח"ח וארצבא דברי בנו הרב אברהם ז"ל ל"ע :

האמנם אי קשייא על שני לנתרות הזהב הגדולים עט"ר זקנינו ז"ל והחיד"א ז"ל שכתבו שהנשים שהיו באותו הדור לא היו מוגלגלים מדורות אמש"ה לפי שהאשה אינה חזרת בגלגול. וכמ"ש בד"ק דהן אחת שהאשה מולד טלמה אינה ב"ה בגלגול. אבל אפשר שתחגלגל מלד בעלה. באם עבר על איזה מניה בעלה ונזר עליו להחגלגל ואז איני בא יחידי ומחזירין אשתו להחגלגל עמו בסוד וילאה אשתו עמו. וכמ"ש הטב"א דמשפטים ע"פ אם בנפו יבא וכו'. ולפ"ז נסתר דרכם דרך הקודש. ואשר אני אחזה לי לפרש לענ"ד מאמרז"ל דרש ר"ע וכו' בהק' נושרז"ל במדרש רבה ע"פ וילך אל ארץ מפני יעקב אחיו. וסביא דבריהם רש"י ז"ל ה"ל. וילך אל הדרך מפני גזרת בין הבחרים המוטלת על זרע ילחק. אמר עשו אלך לי מכאן ואיני רולה לא במחנת הארץ ולא בפריעה חוב הנז"ל. דהכי קי"ל לדינא וכמ"ש מרן ז"ל בחו"מ ס' קנ"ז גלוה על היורשים לפרוע חוב אביהם וכופים הוהם כנו' כמו שכופים את אביהם. במה דברים אמורים כשהניח קריעה אבל אם לא הניח אלא מטלטלים אין כופים אותם. ועמ"ש הטור וכו' וב"ח שם. ובס"י רע"ח מהם אראב"ד ז"ל שחט אמר הבן איני רולה לא בירושא ולא בפריעה החיב אין כופין אותו. וכתבו ז"ל דהיינו דוקא אם אמר כן קודם שבאה לידו בירושא. אבל אם אמר כן לאחר שבאה בירושא לידו והחזיק בה לא אמר כלום. וכופין איהו לפרוע :

והנה חלע"ה ה הניח לבניו ירושת קרקע שהיא ארץ כנען והניח חוב גזירת בין הבחרים ועשו אמר איני רולה לא בירושא ולא בפריעה החוב המ'. והו וילך אל ארץ מפני יעקב אחיו. שפזב בירושא ופרשן

בג

החוב ליפקב. וכזה כתבו רז"ל ששנט טי לא נשחטנד במלרים ולזה לא נטל חלק בארץ. וכזה פי' ה' בני ילחק מאמרז"ל ויהמר פרעה למה משה ואהרן. מהו למה אמ"ל אחס למה ודברכם למה. ע"כ והוא תמוה. ופסי"ז אחי ספיר והוא במשרז"ל דמרע"ה בא להוליאם כדד"ץ שנה בטענה שהגזירה היא על זרע ילחק וילחק הוליד ב' בניו שהם יעקב ועשו וכיון שהשלימו זרע יעקב בחיב אברהם מה ששייך להם יבואו ישמעאל ועשו שהם זרע אברהם ויפרעו השאר. אבל לפי האמת כיון שלא נטלו חלק בארץ אינם חייבים לפרוע. וז"ש פרעה יבא עליה בטענה מהפקת ואמ"ל למה אחס משה ואהרן מזרע לוי למה אין אחס פורעים חוב השעבוד מלרים עם שאר שבטי ישראל מה יש לכם לומר שלא נטלחם חלק בארץ ח"כ ודברכם שיבואו בני ישמעאל ועשו להשלים הקץ למה כיון שלא נטלו חלק בארץ אין להם לפרוע כ"א חייבים אחס להניח בני" להשלים זמן החיב ההוא לפי שהם יורשים כל הארץ ודו"ק :

ועפ"ז פי' ה' כתות אור כו' הפ' וישב משה אל ה' ויאמר ה' למה הרעתה לפם הזה וכי' וסמיכות הפ' יידבר אלהים אל משה ויאמר אליו חני ה' וארא אל אברהם וכי' וגם הקימותי את בריתי איתך וכו' לכן אמור לבני" וכו' ונתתי אותה לכם מורשה יכו' והוא די"ל מ"ש מרע"ה למה הרעתה לעם הזה ולא לעם אחר. ויש להבין טוונתי על איזה עם היה רומי עיד יש להבין תשובה ה' למשה עשה תראה וכו' ונתתי אותה לכם מורשה וכו' ועפ"ז ח"ש דמרע"ה בה לטעון דהגרות והשעבוד על זרע אברהם חלע"ה שהיה תומים חייבים לפרוע חוב אביהם יהרי גם זרע ישמעאל ועשו חייבים גם הם לפרוע. יח"כ למה הרעות לעם הזה בלבד ולא לזרע ישמעאל ועשו. וע"ז השיב לו ה' וכו' למה להם את ארץ כנען וכו' ונתתי אותה לכם מורשה לכם דוקא ילא לישמעאל ועשו שלא פרעו ולא נטלו בירושא הארץ. זת"ד ז"ל : היולא מהאמור דמי שלא נטל חלק בארץ אינו חייב לפרוע החוב כי. גר יהיה זרעך. יידוע שארץ ישראל נתחלקה לזכרים. ומה שלקחו בנות ללפחד חלק אביהם לקחו לפי שלא היה לו בן. יח"כ הנשים שלא נטלו חלק בארץ אינם חייבים להב"חטנד. והגזריים שנשחטנדו גם בנשים כנו"ל שהיו מחליפים מלאכת אנשים לנשים ומלאכת נשים לאנשים וכיון שנשחטנדו בהם שלא כדון. כדון הוא שיטלו שכרם וחלק עבודתם שגאלו אבותינו ממלריים קודם

קודם הזמן. ועו"א בשכר נשים לדקיות ילאו אבותינו ממלריים. וכו' מ"ש לענ"ד. ולפי שפ"י הנשים ילאו ממלריים קודם הזמן וכסבת שנשתעבדו עמנו ולא נטלו חלק בארץ קראם לדקיות :

דיוצא מן האמור כיון שהגשים אין להם חלק בא"י ולזה אינם שייכים בפריעת החוב א"כ גזירת בין הבהרים היחס דוקא על הזכרים ואפ' גם ההבטחה שהבטיח הקב"ה לאה"ע"ה ואח"כ ילאו ברטש גדול אינה שייכת כ"א באגשים דוקא שהגזירה היחס עליהם. אבל הגשים אינם בכלל ההבטחה. ועפ"י פ"י ה' ברכת אליהו ז"ל מאמרו"ל דבר נא באזני העם וכו' אמרי דבי רבינאי אין נא אלא לשון בקשה אמ"ל הקב"ה למשה בבקשה ממך לך אמיר להם לישראל בבקשה מכס וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה כלי כסף וכלי זהב כדי שלא יאמר אותו לדיק ועבדום וענו אותם קיים בהם ואח"כ ילאו ברטש גדול לא קיים בהם ענל"ה. והוא תמוה. דלמא חלה הדבר כדי שלא יאמר אותו לדיק הלא בלח"ה ודבר אלהיט יקים לעולם. עי"ל במ"ש קיים בהם ב' זמני והוא מיותר אלא עפ"י"ה יע"ן שמיחר הבקשה הייתה לנשים שאינם בכלל הבטחת רטש גדול ולא בכלל גזירת ועבדום וענו אותם ולפי שהמלריים נשתעבדו גם בנשים ונחקיים בהם ועבדום וענו אותם אף שלא היו בכלל הגזירה א"כ מן הראוי ג"כ לזכות בהבטחה של ואחרי כן ילאו ברטש גדול. וז"ש אין נא אלא לשון בקשה והיא שישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה. ועיקר הבקשה היא מן הנשים כדי שלא יאמר אותו לדיק ועבדום וענו אותם קיים בהם ר"ל בנשים אף שאינם בכלל הגזירה של ועבדום ואחרי כן ילאו ברטש גדול לא קיים בהם ר"ל בנשים עכ"ד ז"ל :

הגוי אשר יעבדו דן אנכי או ואחרי כן ילאו ברטש גדול. אך המלריים עשו בהם תרתי דס' וא"ו להוסיף וא"כ לפי סברתם שגם דן אנכי ואחרי כן ילאו הם וא"ו להוסיף והקב"ה עשה בהם שפטים והוויא אח עמו ברטש גדול דאף דלפי הדין שוא"ו לחלק הקב"ה דן אותם כפי מעשיהם הרעים וזכה יובן טו' המאמר הגו' דבר נא וכו' כדי שלא יאמר אותו לדיק ועבדום יענו אותם קיים בהם תרתי משמע וא"ו להוסיף ואחרי כן ילאו ברטש גדול לא קיים בהם אפ' לפי מאי דקיי"ל הלכתא כ"ר יונתן מכ"מ כיון שהמלריים עשו שחיהם הקב"ה לריך לשלם להם כפעלם. וזכה פ"י בני ידידי דוד יל"ו טו' הפסוק ויקם מלך חדש על מלריים אשר לא ידע את יוסף והוא במש"ל דמין ב"י פסק הלכתא כר' יונתן דוא"ו לחלק לישראל אינם חייבים אלא או עבדות אי ענוי. ולזה לא רצה פרעה הרשע לפסוק הלכתא כמין ב"י שפסק וא"ו לחלק כר' יונתן אלא רצה לעשות בהם תרתי כסברת ר' יאשייה בוא"ו להוסיף. ולזה רמו ויקם מלך חדש על מלריים אשר לא ידע את יוסף. ר"ל דלא סבירא ליה הלכתא כמין ב"י דוא"ו לחלק. ות"ד יל"ו :

ועפ"י אפ' לפ' המשך הפסיקים וידבר אלהים אל משה וכו' וארא אל אברהם וכו' והבאתי אתכם אל הארץ וכו' ונתתי אותה לכם מורשה חני ה' וידבר משה כן אל בני ישראל ולא שמעו אל משה מקולר רוח ומעבודה קשה. והוא די"ל איך יעלה על הדעת שמרע"ה ישנה ממאמרו ית"ש עד דהולרכה תורתינו הקדושה להעיר עליו וידבר משה כן ולא שינה. זאת ועוד שנתן י"עם ולא שמעו אל משה מקולר רוח ומעבודה קשה וכו' נתנית טעם שלא שמעו לו. אמנם עפ"י"ה יע"ן שמרע"ה שמע מ"ש לו הקב"ה אמור לבני ישראל וכו'. והבאתי אתכם אל הארץ וכו' ונתתי אותה לכם מורשה. ר"ל ירושה מאברהם אביכם כי אברהם קנה אותה בחוקה אף שלא הלך בה כ"א לארכה דהלכתא כר' יונתן דוא"ו לחלק ולזה ישראל לא שמעו אל מרע"ה. שהקב"ה יתן להם את הארץ בחורף ירושה דמינה מוכח דאברהם קנה את הארץ דהלכתא דוא"ו לחלק. ולזה נתן טעם מקולר רוח ומעבודה קשה. ר"ל שנתקיים בהם תרתי והם עבדות וענוי. ואם חיתא דהלכתא יאו לחלק ואברהם קנה את הארץ והיא בזה להם מתירם ירושה למה נתקיים בהם תרתי עבדות וענוי דמינה מוכח דוא"ו להוסיף ולזה ולא שמעו אל משה ממה שאמר להם

ובא"ר פ"י מהר"ח אלפנדרי ז"ל וה"ד החסיד מוהר"י אלגאזי ז"ל דמאמר הגו"ל דבר נא וכו' והוא בהק' פלונתא דהני סנאי בש"ס ר' יונתן ור' יאשייה עפ"י ומקלל אביו ואמו מות יומת דר' יאשייה ס"ל ו' להוסיף על ענין הראשון דאינו חייב עד שיקלל שניהם ור' יונתן ז"ל דואו לחלק ואפ"י על אחד מהם חייב ומרן ז"ל ביו"ד סי' רכ"ח בב"י בשם הרשב"ם ז"ל פסק הלכתא כר' יונתן דואו לחלק וחייב אפ"י על אחד מהם. והנה בגזרת בה"ב נאמר ועבדום וענו אותם גם וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי ואחרי כן ילאו ברטש גדול דהגזירה הייתה ואו לחלק או עבדות או ענוי וג"כ

זה"ב לפי שקשי השעבוד משלים הזמן ועיקר הגזירה או עבדות או ענוי. דהלכתא דוא"ו לחלק וא"כ אחס חייבים במכירתו אפי' שלא התעמתם בו. ולזה למה להם והעליתם את עלמותי מזה אחס. דהלכתא דוא"ו לחלק וכמ"ש זח"ד יל"ו :

והנה ידוע מ"ש הפסוק כימי לאחך מארץ מלרים אראנו נפלאות וכמו שהקב"ה דן המלריים כפי סבתם דעבדו תרתי לריעותא עבדות וענוי וא"ו להוסיף ופקב"ה שלם להם כפעולם דן אחס והאליא עמו בני ברטש גדול. כן בגלות החל הזה אחר שעשו עמנו כמה וכמה וכו' מוצטחים בשמו ית' לשלם להם מדה כנגד מדה. וכימי לאחטו מארץ מלרים יראט נעלמות וישלמו גאולה שלימה בעולם ובז"ק אחי"ר :

שקב"ה יתן להם את הארץ בתורה ירושה והוא מוכן :

ועפ"י פו' מהר"י ז"ל כו' ספ' ויאמרו עבדי פרעה אליו עד מתי יהיה זה לנו לנוקש שלא את האנשים וכו' הטרם חדע כי אבדה מלרים והוא דיודע משרז"ל דקושי השעבוד השלים הזמן. ולפי"ז ל"ל דוא"ו לחלק דעיקר הגזירה הייתה או או ר"ל או עבדות או ענוי והמלריים שטערו לרעה ועשו שתיבה יחד. לכן נשלם הזמן וילאו ברד"ו ומנה מ"ש וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי ואחרי כן ילאו ברטש גדול. או או קאמר או דן אנכי או ואח"כ ילאו ברכוש גדול. ויכולים המלריים לפטור עלמה באחת וליהן להם ממונס שהוא הרכוש גדול ולפטור עלמם מהשנית דן אנכי. ולפי שהיה פרעה הרשע מחזיק בהם ואינו רוצה לשלחם קודם הזמן בטענתו שבלאו חכי חייבים בקושי השעבוד דהלכתא דוא"ו להוסיף ולריכים להשלים הזמן. וע"ז ויאמרו יבדי פרעה אליו עד מתי יהיה זה לנו למיקש לנו דייקא דאס לסבתך דהלכתא דו"א להוסיף וחייבים בקושי השעבוד ולריכים להשלים הזמן א"כ דוק מינה דוגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי ואחרי כן ילאו ברכוש גדול תרתי משמע דוא"ו להוסיף א"כ זה המיקש הוא לנו כי אין לנו במה לפטור את עלמינו באחת מהם והיא הרכוש גדול דיקא אלא גם דן אנכי. וא"כ הוא לנו לנוקש. זאת הסברא ולזה אמרו לו הטרם חדע כי אבדה מלריים כי בזה אכנתו ללכדיה בהרת לריעותא דנומה נפשך. ובוה פי' בני ידידי דוד יל"ו כו' הפ' פקוד יפקוד אלהים אחס והעליתם את עלמותי מזה אחס. דהלכתא דוא"ו לחלק עלמות יוסף אשר הוליאו בני ישראל ממלרים קברו בשכם לנוה בשכם אלא משכם גולוהו ולשכם החזירוהו. והנה אס נאמר שהשכטים חייבים במכירתו לריכים לתקן ולהחזירו למקום שנגנב דכתיב והשיב את הגזילה אשר גזל או את העושה אשר עשק. ואס אינס חייבים במכירתו אינס חייבים להחזירו למקומו. והנה ממה שישראל ילאו קודם הזמן מיכרתיס לומר דוא"ו לחלק דהגזירה הייתה או או ר"ל או ועבדום או ועניס וממה שעשו המלריים שתיבה נשלם הזמן וא"כ דוק מינה שהשכטים חייבים במכירתו דיהעמר בו ומכרו אפי' באחת מהם חייב. ולזה חייבים להחזירו למקום שנגנבוהו. ולזה רמו להם יוסף פקוד יפקוד אלהים אחס ר"ל לידע ליהוי לכס כמנין פקוד שהם ק"ן שנים. יפקוד אלהים אחס ר"ל שיחזר לכס ק"ן שנים עת"ש שנגזרו עליהם בגזירת